

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN A DIDAKTIKY DĚJEPISU**

OBRAZ ELIŠKY REJČKY V ČESKÉ BELETRII

**IMAGE OF ELISABETH RICHENSA (1288 – 1335) IN
BOHEMIAN BELLES - LETTRES**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Karolína Burdová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Kateřina Charvátová, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání — Dějepis se zaměřením na vzdělávání

Praha 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Obraz Elišky Rejčky v české beletrii* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala prof. PhDr. Kateřině Charvátové, CSc. za cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování této práce. Přesto patří největší poděkování rodině, která mi byla při studiu a zpracování bakalářské práce velkou morální oporou a poskytovala zázemí a podmínky k dokončení mého studia.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak je vnímána postava Elišky Rejčky v české beletrii. V první části se práce zabývá historickými souvztažnostmi doby. Ve druhé části srovnává historické prameny se zvolenými romány a zabývá se osobností Elišky Rejčky v nich.

V závěru této práce je shrnuta a porovnána postava Elišky Rejčky mezi romány a historickými prameny.

Klíčová slova

Historie, středověk, české království, Eliška Rejčka, Václav II. Rudolf I. Habsburský, Jindřich z Lipé

Abstract

The Bachelor's thesis is focused on percieving character of Elisabeth Richensa in the czech fiction. The thesis begins with historical synergies. The second part compares the real historical origins to chosen novels and deals with character of Elisabeth Richensa in these analyzed novels. This thesis summarizes and compares character of Elisabeth Richensa to novels and historical origins in the end.

Keywords

History, maedival-history, Kingdom of Bohemia, Elisabeth Richensa, Wenceslaus II, Rudolphus of Habsbourg, Henry of Lipe

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Doba Elišky Rejčky	9
3	Hrdost do vínku, Souboj královen o českou korunu – Hana Whitton.....	20
3.1	Rozbor knihy	20
3.2	Obraz života Rejčky v Hrdosti do vínku	22
3.3	Postava Elišky Rejčky v Hrdosti do vínku	26
4	Žena pro třetího krále – Ludmila Vaňková.....	27
4.1	Rozbor knihy	27
4.2	Rejččin život podle Ženy pro třetího krále	27
4.3	Postava Rejčky v Ženě pro třetího krále.....	32
5	Richenza, Román o životě královny Alžběty Rejčky – Antonín Polách.....	34
5.1	Rozbor knihy	34
5.2	Rejččin život podle románu Richenza.....	34
5.3	Postava Elišky Rejčky v románu Richenza	40
6	Lásky královské – Miloš Václav Kratochvíl	42
6.1	Rozbor knihy	42
6.2	Život Rejčky v Láskách královských	43
6.3	Postava Rejčky v Láskách královských	49
7	Královna Eliška Rejčka – František Nežil.....	51
7.1	Rozbor knihy	51
7.2	Život Rejčky v románu Královna Eliška Rejčka.....	51
7.3	Postava Rejčky v románu Královna Eliška Rejčka	57
8	Závěr	58

9	Seznam literatury	61
9.1	Prameny	61
9.2	Literatura	62

1 Úvod

Tématem této práce je Obraz Elišky Rejčky v české beletrii. Eliška Rejčka byla velice pozoruhodná žena, která žila na přelomu 13. a 14. století a zasáhla do života českých zemí více, než jakákoli jiná žena v té době, snad jen kromě její nevlastní dcery Elišky Přemyslovny.

Často byla a je vnímána jako kontroverzní postava. Po smrti Václava II. se znovu provdala za Rudolfa Habsburského. Kvůli tomuto sňatku byla vnímána negativně českým lidem, protože byla na straně Habsburků a proti přemyslovské tradici. Tento pohled byl nastavený i dobou a studiem pramenů, které o ní negativně psaly. Dnes už není viděna tak jednoznačně.

Po nějaké době se objevila po boku významného českého šlechtice Jindřicha z Lipé, který byl také často vnímán jako uzurpátor moci v zemi na úkor Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny.

Nejen díky všem svým "láskám" Richenza, ale zejména díky tomu, že byla dvojnásobnou královnou, v historickém povědomí zůstala až dodnes. Stala se inspirací hned pro několik historicko - milostných románů, kterými se bude tato práce zabývat.

Knihy byly vybrány na základě vyhledávání románů o Rejčce. Na výběr bylo více historických románů, ale pouze pět z nich se zabývá jen Rejččiným životem (s lehkým odklonem k dalším historickým událostem). Jiné zkoumané romány se více zabývaly jinými historickými osobnostmi a Rejčka v nich nebyla hlavní hrdinkou. Jednou z knih, která také připadala v úvahu, byla kniha od G. V. Šárochové *Radostný úděl vdovský*, ale po jejím přečtení působila více jako populárně naučná literatura, proto nemohla být zařazena do práce, ale stala se také přínosnou pro lepší osvětlení informací. Ostatní knihy lze, pro jejich velký rozsah a obsah, který zachycuje široký a složitý úsek života a jeho vývoj, zařadit mezi romány. Podle děje, času, prostoru a postav jsou dále řazeny mezi romány historické.

Práce se nejprve bude zabývat Rejččiným skutečným životem a událostmi, které se během jejího života seběhly, tzn. obdobím přelomu 13. a 14. století. Pro

tuto část budou využity historické prameny a odborná literatura zabývající se příslušným obdobím.

Další část práce bude rozebírat pět vybraných románů. Bude se zaměřovat na historické chyby, které autoři udělali v textu. Pochybení autorů bude srovnáváno s historickým úvodem.

Práce také bude zkoumat osobnost Rejčky v jednotlivých knihách, bude se zaměřovat na představy autorů o Rejčce a jejím životě. Zároveň se také zaměří na to, jestli autoři vynechali nějaké části z jejího života, popřípadě jaké a proč.

V poslední části práce budou jednotlivé pohledy autorů na postavu Rejčky porovnány. Zaměří se na to, jestli jsou v jejím vnímání nějaké rozdíly a zda může být obdobně chápána a viděna i z historického hlediska.

2 Doba Elišky Rejčky

Eliška Rejčka se narodila 1. září 1288 v Poznani¹ jako dcera Rixy (1265 – 1289/1292?) a Přemysla II. Velkopolského. Po své matce získala jméno Richenza.² Její matka byla dcerou švédského krále Valdemara I. a Sofie Eriksdottir³ a druhou ženou Přemysla II. Velkopolského. Zprávy o narození Rejčky jsou zároveň poslední zmínkou o její matce, vévodkyni Rixe. Nevíme tedy, kdy její matka zemřela. Někteří historikové poukazují na to, že ji mohl zabít sám Přemysl II, ale soudobí badatelé se shodují na tom, že Rixina smrt nebyla zaviněna Přemyslem.⁴ Také vznikají na základě mylné záměny Přemyslových dvou žen a to Luitgardy, první ženy Přemysla, která byla pravděpodobně zabita manželem. Někteří historikové se domnívají, že Richenza byla dcerou Luitgardy,⁵ ale tyto domněnky vznikají také pouze na základě již výše zmíněné záměny dvou Přemyslových manželek.⁶

Richenziným otcem byl Přemysl II. Velkopolský (1257 – 1296), který pocházel z rodu Piastovců. Byl představitelem polské sjednocovací koncepce. Ta měla realizovat politiku velkopolské církevní hierarchie v čele s arcibiskupem Świnkou,⁷ který Přemysla II. 26. června 1295 korunoval v Hnězdně na polského

¹ DVORÁČKOVÁ-MALÁ, Dana. *Královský dvůr Václava II.* České Budějovice: 2011. Str. 53

BAUER, Jan. *Podivné konce českých panovnic.* Třebíč: Akcent, 2008.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. Eliška Rejčka a její partner Jindřich z Lipé. In: SMAHEL, Franišek, BOBKOVÁ, Lenka (eds.). *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012.

KUTHAN, Jiří. Královna Alžběta Rejčka. In: ŠTĚPÁN, Jiří. *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308-2008: historická tradice v dějinách města, od chrámu ke katedrále : sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové.* Ústí nad Orlicí: Ořtis 2009. S. 113 – 128

KVĚT, Jan. *Iluminované rukopisy královny Rejčky: příspěvek k dějinám české knižní malby ve století xiv.* V Praze: Nákl. České Akademie věd a Umění, 1931.

STLOUKAL, Karel. *Královna Rejčka*, in: *Královny, kněžny a velké ženy české*, Karel Stloukal (ed.), Praha 1940, s. 97-106

ŠRÁMEK, Josef. Královna Eliška Rejčka, paní věnných měst (1288-1335). *Chrudimské vstivědné listy.* 2008, roč. 17, č. 5, s. 17 - 19

ZEMAN, Leoš a Ulla ZEMAN. Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky. In: *Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis.* Opava, 2011. Str. 29

² CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Václav II.: král český a polský.* Praha: Vyšehrad, 2007. Str. 170

³ ZEMAN, L. a U. ZEMAN. *Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky.* Str. 14

⁴ Tamtéž. Str. 30

⁵ KUTHAN, Jiří. *Královna Alžběta Rejčka.*

⁶ ZEMAN, L., ZEMAN, U. *Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky.* Str. 30

⁷ MELICHAR, Václav. *Dějiny Polska.* Praha: Svoboda, 1975. Str. 78

krále.⁸ Kromě polských velmožů si nároky na polský trůn dělal i český král. Přemysl II. byl 8. února 1296 ve svých 39 letech zavražděn.⁹ Je možné, že vrazi byli najati braniborskými markrabaty či polskou opozicí z rodu Zarebů a Naleczů.¹⁰

Z Richenzy se stal po smrti otce sirotek a poručnictví se ujala její nevlastní matka, třetí Přemyslova žena, Markéta Askánská.¹¹ Markéta ji odvezla do Braniborska na dvůr svého otce Albrechta, markraběte braniborského. V Braniborsku byla Richenza zasnoubena s Otou Braniborským, synem markraběte braniborského Oty Dlouhého, někdejšího poručníka Václava II.¹² Není jisté, kdy k tomuto zasnoubení došlo. Je možné, že proběhlo ještě za Přemyslova života. Ota však zemřel dříve, než mohlo dojít ke svatbě.¹³

Boje o polskou korunu po Přemyslově smrti neustaly. Nároky si na ni dělal Vladislav Lokýtek i český král Václav II. Polská knížectví se v té době ocitla v období interregna, tudíž v nestabilitě a Václav II., díky nesplnění Lokýtkových závazků,¹⁴ které vůči Václavovi měl, získal právní titul k záboru jeho zemí. Václavovi velkopolské panstvo a duchovenstvo nabídlo sňatek s dcerou polského krále Richenzou.¹⁵ A roku 1300 byl Václav II. v Hnězdně korunován na krále.¹⁶

Roku 1300 byla dvanáctiletá Richenza převezena z Braniborska do Čech. České poselstvo vedené sedleckým opatem Heidenreichem a Benešem z Vartemberka ji uvítalo v Žitavě, která byla v té době hraničním městem.¹⁷ Odtud byla přepravena Richenza do Prahy, kde následovaly zasnuby mezi ní a Václavem II. Po tomto obřadu byla Richenza dána na výchovu na hrad Budyni ke Griffině

⁸ Tamtéž.

⁹ ZEMAN, L. a U. ZEMAN. *Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky*. Str. 31

¹⁰ MELICHAR, V. *Dějiny Polska*. Praha: Svoboda, 1975. Str. 78

¹¹ DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D. *Královský dvůr Václava II.* str. 53

¹² ŠUSTA, Josef. *České dějiny. Díl 2, část 1, Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha: Jan Laichter, 1935. Str.565

¹³ ZEMAN, L. a ZEMAN, U. *Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky*. Str.30

Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha, 1952. Str. 207

¹⁴ MELICHAR, V. *Dějiny Polska*. Str. 78

ŠUSTA, Josef. *Poslední Přemyslovců a jejich dědictví, 1300-1308*. Praha: Argo, 2001.

¹⁵ MELICHAR, V. *Dějiny Polska*. Str. 79

¹⁶ ANTONÍN, Robert. *Zahraniční politika krále Václava II. v letech 1283-1300*. Brno: Matice moravská, 2009.

¹⁷ *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha 1952. Str. 208

Krakovské.¹⁸ Rejčka byla ve svých necelých dvanácti letech, podle dobových kritérií téměř dospělou ženou a mohla se stát Václavovou plnoprávnou manželkou. Mezi nejčastější vysvětlení tříletého pobytu Rejčky na Budyni patří tvrzení o nižším věku snoubenky či přítomnosti milenky Anežky u královského dvora. Václav se také po zasnubách musel postarat o situaci v Polsku a o své zvolení na polského krále.

Avšak Richenzina nepřítomnost po Václavově boku měla pro něj mít negativní důsledky. Nejvíce ohrožovala jeho dědické nároky na Velkopolsko. Také podle kronikáře Petra Žitavského se i zbraslavský opat Konrád u krále přimlouval za uzavření sňatku a rozhojňování synů.¹⁹ Richenza byla tedy povolána ke dvoru. Dne 26. května 1303 se konala v katedrále sv. Víta svatba a korunovace Rejčky na českou a polskou královnu²⁰. V rámci tohoto svazku přijala Richenza na králův rozkaz v té době populární jméno Elisabeth (Alžběta či Eliška).²¹ Je možné, že toto jméno získala podle vzoru, v té době, oblíbené světice Alžběty Durynské.²²

Během společného života Richenzy a Václava II. se Čechy dostaly ještě více do popředí evropské politiky. Václav si podmanil většinu polského území a dosáhl na polskou korunu. V roce 1301 začalo také jednání Václava II. s uherskými vyslanci a Václav získal uherskou korunu pro svého jediného syna Václava III, který jako uherský král přijal jméno Ladislav V.²³ Václav II. nerozšiřoval v této době pouze své území, ale snažil se i o rozkvět své země. Roku 1300 provedl mincovní reformu. Zrušil denárovou měnu a zavedl pražský groš.²⁴ Také nechal vytvořit nový horní zákoník *Ius regale montanorum*.²⁵

¹⁸ Griffina byla sestra Václavovy matky Kunhuty.

¹⁹ *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha 1952. Str.209

²⁰ Tamtéž. Str.209

²¹ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. Eliška Rejčka a její partner Jindřich z Lipé. In: SMAHEL, Franišek, BOBKOVÁ, Lenka (eds.). *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012.

²² CHARVÁTOVÁ, K. *Václav II.: král český a polský*. Str. 203

RYANTOVÁ, Marie (ed.), Petr VOREL (ed.) a Robert ANTONÍN. *Čeští králové*. Praha: Paseka, 2008. Str. 126

²³ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*. Str. 190

²⁴ Tamtéž. Str. 181 - 183

²⁵ Tamtéž. Str. 185

Manželství Richenzy a Václava II. však netrvalo dlouho. Václav II. 21. června 1305 zemřel na tuberkulózu.²⁶ Předtím, než zemřel, přivedla Richenza na svět dceru Anežku (15. června 1305).²⁷ Václav na svou mladou ženu pamatoval i po smrti. Díky němu získala vdovský důchod ve výši dvaceti tisíc hřiven stříbra ročně.²⁸ Richenza na svého prvního manžela pamatovala, což dokazuje i to, že se modlitby za spásu královy duše konaly i na Starém Brně, v klášteře cisterciáků, který nechala Richenza založit dlouho po Václavově smrti.²⁹ Na trůn nastoupil šestnáctiletý Václav III., syn zesnulého krále. Richenzu v pozici panovnice vystřídala Viola Těšínská, která se za Václava III. provdala v říjnu 1305.³⁰ Richenza ustoupila do pozadí politického života. Znovu do něj však vstoupila po smrti Václava III.

Bezdětný Václav III. zemřel rok po svém nástupu na trůn.³¹ Začala se řešit otázka nástupnictví. Jako jeden z pretendentů trůnu se nabízel Jindřich Korutanský, manžel Anny Přemyslovny, dcery Václava II. Ten vládl už v zastoupení Václava III. při jeho tažení do Polska a odvolával se na privilegium o dědičnosti královské koruny po přeslici.³² Druhým kandidátem byl rakouský vévoda Rudolf. Tomu se dostávalo největší podpory od jeho otce Albrechta I. Habsburského, krále Svaté říše římské. Česká šlechta s pražskými patricijí se rozhodla zvolit českým králem Jindřicha Korutanského.³³ Tato volba se nesetkala s pochopením u krále Svaté říše římské, který si dělal nárok na odumřelé císařské léno, a proto Rudolf na otcův popud zahájil tažení do Čech. Většina pánů se po ujištění o příslibu různých benefitů přiklonila na stranu Habsburků. Jindřichovi Korutanskému nezbylo nic jiného, než utéct z Prahy i se svou chotí Annou do rodného Tyrolska.

²⁶ RYANTOVÁ, M., VOREL, P., ANTONÍN, R.: *Čeští králové*. Str. 129

²⁷ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*. Str. 215

²⁸ *Fontes rerum Bohemicarum IV*, Emler, Josef (ed.), Praha 1884. kap. 74, s. 94 a kap. 85, s. 111.

DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D. *Královský dvůr Václava II.* Str. 102

CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*. Str. 215

CHARVÁTOVÁ, K.: *Eliška Rejčka a její partner Jindřich z Lipé*. Str. 188

²⁹ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*. Str. 219

³⁰ Tamtéž. Str. 255

³¹ Zavražděn v srpnu 1306 v Olomouci, když se připravoval na polské tažení.

³² SPĚVÁČEK, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296 – 1346.*, Praha. 1994, Str. 113

³³ ANTONÍN, Robert. Druhý život českého krále Rudolfa Habsburského ve světě českých kronik. In: *Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historických věd, 2011, s. 37-50.

Albrecht I. nejprve nechal potvrdit stará privilegia šlechtě včetně Zlaté buly sicilské.³⁴ Následně byl Rudolf zvolen pány za krále. Aby Rudolf upevnil svou pozici, měl se oženit s jednou z pozůstalých žen spřízněných s přemyslovským rodem. Uvažovalo se o sňatku s osiřelou Eliškou Přemyslovnou, od něj se upustilo pro jejich blízký příbuzenský vztah. Rudolfovou manželkou se nakonec stala mladá vdova Richenza. Kronikář Otakar Štýrský líčil tento sňatek jako citové vzplanutí Rudolfa, v čemž lze spíše spatřovat literární ambice autora. Nepochybně v pozadí tohoto sňatku stála nedílně možnost získat pro Habsburky nárok na polskou korunu.³⁵ Toto manželské spojení preferovala část šlechty, která podporovala Habsburkův nástup na trůn.³⁶ Rudolf svazkem s Richenzou získal nárok na Velkopolsko. Upevnil si jím rovněž pozici v Českých zemích. Ke sňatku a k přísěznému holdu panstva došlo 16. října 1306.³⁷

Nový král byl svými současníky nahlížen v méně příznivém světle. Vystěhoval údajně Přemyslovny z Hradu. Byl nazýván „král kaše“ kvůli skromnosti jídel na jeho tabuli. Historiografie se proto domnívá, že trpěl některou nemocí trávicího ústrojí. Činí tak na základě výpovědi tzv. Dalimilovy kroniky.³⁸ Rudolf byl spořivý a šetrný, protože převzal veškeré královské dluhy a snažil se je splácet. To se však setkalo s v té době s nelibostí.³⁹ Tyto charakterové kvality byly v dobovém kontextu nahlíženy negativně a neslučovaly se s ideálním obrazem dobrého vládce, který je štědrý. Dalším diskutovaným momentem Rudolfovy vlády bylo uzavření Znojenských úmluv z ledna 1307. V nich Albrecht upravil nástupnictví na český trůn ve prospěch všech svých synů. Takové kroky podnítily odboj proti Rudolfovi v čele s Vilémem Zajícem z Valdeka, Bavorem ze Strakonice a Ojářem z Komberka. Rudolf následně zemřel 3. července 1307 ve vojenském ležení u Horažďovic během výpravy proti odbojným pánům.⁴⁰

³⁴ DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II.* str. 114

³⁵ RYANTOVÁ, M., VOREL, P., ANTONÍN, R.: *Čeští králové.* Str. 150

³⁶ ANTONÍN, R.: *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308.*

³⁷ ŠUSTA, J. *České dějiny dílu II. část 1.* Str. 704

³⁸ *Rýmovaná kronika česká*, in: FRB. Praha. 1882. Str. 209

³⁹ RYANTOVÁ, M., VOREL, P., ANTONÍN, R. *Čeští králové.* Str. 151

⁴⁰ ANTONÍN, R.: *Druhý život českého krále Rudolfa Habsburského ve světě českých kronik.*

Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha. 1952.

Dvojnásobná vdova Eliška Rejčka získala po smrti svého druhého manžela dalších dvacet tisíc hřiven stříbra, stejně jako po smrti Václava II. Za celou sumu držela královna vdova v zástavě věnná města – Hradec Králové, Chrudim, Vysoké Mýto, Poličku a Jaroměř.⁴¹ Díky tomu měla Eliška Rejčka určitou vlastní nezávislost, pomocí níž se mohla zapojit do mecenášství a kulturních projevů. Na manželovu památku pak nechala vystavět oltář sv. Šimona a Judy v Chrámu sv. Víta v Praze⁴² a pořídila pohřební klenoty, které byly zhotoveny u zlatníků Václava II.⁴³

V Čechách po Rudolfově smrti vypukl znovu boj o trůn mezi přívrženci Habsburků a opozicí. Nástupnictví Habsburků měly zaručovat Znojenské úmluvy. Na český trůn měl nastoupit nejstarší Albrechtův syn, kterým byl Fridrich Sličný (též Krásný). Jedním z vlivných mužů, kteří stáli na straně Habsburků, byl Tobiáš z Bechyně. Po jehož zavraždění 25. července 1307, ke kterému došlo uprostřed jednání o volbě českého krále, se situace změnila.⁴⁴ Šlechta si pak na český trůn zvolila opět Jindřicha Korutanského, který byl nastolen jako nový král 15. srpna 1307.⁴⁵

Richenza, podle zpráv Petra Žitavského, utekla z Prahy i s malou Anežkou, za pomoci jedné svých služebných, pravděpodobně z obavy představitelů korutanské vlády.⁴⁶ Její útěk však neprobíhal naslepo. U Zderazského kláštera na ni čekal její habsburský švagr Fridrich Sličný, v jehož doprovodu se královna-vdova dostala až do tábora Albrechta Habsburského u Kutné Hory. Podobně o odchodu Elišky

⁴¹ *Fontes rerum Bohemicarum IV*, kap. 74, s. 94 a tamtéž kap. 85, s. 111.

Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha. 1952. Str. 148 – 154

DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II.* Str. 102

ANTONÍN, R.: *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308.* Str. 26

⁴² ANTONÍN, R.: *Druhý život českého krále Rudolfa Habsburského ve světě českých kronik.* Str. 45

⁴³ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. Alžběta Rejčka. *Dějiny a současnost.* Praha: Lidové noviny, 1991, č. 5. Str. 8

⁴⁴ RYANTOVÁ, M., VOREL, P., ANTONÍN, R. *Čeští králové.* Str.162

Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha. 1952. Str. 264

ANTONÍN, R. Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308. Str. 24

⁴⁵ RYANTOVÁ, M., VOREL, P., ANTONÍN, R. *Čeští králové.* Str.162

⁴⁶ *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík Praha. 1952

ANTONÍN, R.: *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308.* Str. 26

psal i Otakar Štýrský, který ve svém vyprávění vykreslil vzplanutí Fridricha vůči vdově po svém bratrovi.⁴⁷

Některá věnná města se na základě listiny z roku 1307 vydané Albrechtem Habsburským zavázala k pomoci habsburským vojskům. Během bojů o trůn se Richenza skrývala. Je však otázkou, kde se její úkryt nacházel. Vodítkem je listina, kterou Rejčka vydala v srpnu roku 1308 v „Neunburg“. Tento název má dva možné výklady. Josef Šusta ho ztotožňuje s Kloesterneuburkem, který se nachází nedaleko Vídně. Naopak Jaromír Čelakovský se přiklání k českému Nymburku. Obě tyto interpretace mohou být pravdivé a i na základě dalších vodítek se opět dá pouze spekulovat o tom, kde Rejčka v tomto období pobývala. Rakouská destinace se však zdá pravděpodobnější, protože je blíže Znojmu, ve kterém se konalo vyrovnání mezi Fridrichem a Jindřichem Korutanským.⁴⁸

Habsburská vojska měla slíbenou podporu od moravských šlechticů, které se jim nedostalo. Postavení Habsburků se ještě ztížilo po zavraždění říšského krále Albrechta I. Fridrich Sličný poté kapituloval ve Znojmě, 14. srpna 1308. Odstoupil od nároků na český trůn, ale vymínil si potvrzení o zachování všech práv pro vdovu Elišku Rejčku a vyplacení čtyřiceti pět tisíc hřiven, za něž mu byla zastavena některá moravská města.⁴⁹ Rejčka si pak zvolila za své sídlo Hradec Králové,⁵⁰ který byl jedním z jejích věnných měst. V tomto městě se pak začala více projevovat jako mecenáška a donátorka. Nechala vystavět opevnění, hrad a snad i kostel Sv. Ducha, u kterého se často uvádí, že byla jeho výstavba zahájena až po požáru města v roce 1339, kdy už Rejčka byla po smrti. Dnes však převládá mínění, že počátky jeho výstavby opravdu spadají do doby, kdy v Hradci Eliška Rejčka pobývala.⁵¹ Rejčka také nechala vyhotovit iluminované rukopisy, které zřejmě původně plánovala darovat zbraslavskému klášteru, který založil její

⁴⁷ *Ottokars Österreichische Reimchronik*, in: *Monumenta Germaniae Historica. Deutsche Chroniken V/1, 2*, Joseph Seemüller (ed.), Hannover 1890–1893.

⁴⁸ *Codex iuris municipalis II*, Jaromír Čelakovský (ed.), Pragae 1895. Str. 148 – 154, str. 159 - 160
Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II, Josef Emler (ed.), Pragae 1882. Str. 945

ANTONÍN, R.: *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308*. Str.29

⁴⁹ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI*, Josef Chytil (ed.), Brunae 1854. Str. 377

ANTONÍN, R.: *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308*. Str.28

⁵⁰ FELCMAN, O. a MUSIL, F. *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha, 2009. Str. 386

⁵¹ KUTHAN, J.: *Královna Alžběta Rejčka*. Str. 117

první manžel Václav. Nakonec však byly tyto rukopisy věnovány klášteru v Brně.

52

Dne 15. srpna 1307 byl za nového českého krále zvolen Jindřich Korutanský. V roce 1309 si proti sobě znepřátelil i své spojence a připravil se o jakoukoli podporu, kterou měl. Šlechta se snažila si upevnit svou pozici a začala jednat o změně na českém trůně. Cisterciáckí opati Heidenreich ze Sedlce a Konrád ze Zbraslavi chtěli někoho, kdo bude mít podporu v nově zvoleném římském králi Jindřichovi VII. Lucemburskému. Toto stanovisko také přednesli, dosud svobodné dceři Václava II., Elišce Přemyslovně s tím, že by se provdala za nově vybraného panovníka. Ta svolila a byl jí vybrán syn římského krále Jan Lucemburský. Jejich svatba se konala 1. září 1310 ve Špýru. Jan Lucemburský si postupně získával podporu ve všech zemích království. Dne 7. února 1311 došlo ke slavnostní korunovaci v bazilice sv. Víta.⁵³

V době nástupu Jana na trůn se objevují zmínky o Jindřichovi z Lipé jako o blízkém partnerovi Rejčky, a to ve věcech jak hospodářských a politických, tak i ve věcech soukromých.⁵⁴ Jindřich nejdříve figuruje ve svědečné řadě listiny z 30. listopadu 1310⁵⁵, ve které se král Jan zavazuje vyplatit bývalé královně Elišce Rejčce šest tisíc hřiven pražských grošů, které jí nevyplatil Jindřich Korutanský. Zde poprvé jednal Jindřich z Lipé ve prospěch Rejčky.⁵⁶ Podle Jiřího Spěváčka dal podnět k zaplacení náhrady sám Jindřich z Lipé.⁵⁷

Na základě výpovědi Zbraslavské kroniky, historici často zdůrazňují, že se v té době prohloubila vzájemná nedůvěra mezi Eliškou Rejčkou a Eliškou Přemyslovnou.⁵⁸ Rejčka si našla zabezpečení u vlivného Jindřicha z Lipé, který dostal od krále úřad maršálka a úřad podkomořího.⁵⁹ Historiografie proto přisuzuje Elišce Přemyslovně stěžejní podíl na rozhodnutí krále Jana zamezit

⁵² HLEDÍKOVÁ, Z.: *Alžběta Rejčka*. Str. 10

⁵³ BOBKOVÁ, L. Český král a hrabě lucemburský Jan. In: SMAHEL, Franišek, BOBKOVÁ, L.(eds.). *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Praha, 2012. Str. 54-70. Str. 56 a 58

⁵⁴ SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba, 1296-1346: k prvnímu vstupu českých zemí do svazku se Západní Evropou*. Praha, 1994. Str. 145

⁵⁵ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI*. Str. 32

⁵⁶ SOVADINA, M.: *Jindřich z Lipé I.: První muž království*. Str. 26 a str. 29

⁵⁷ SPĚVÁČEK, J. *Jan Lucemburský a jeho doba, 1296-1346*. Str. 145

⁵⁸ *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha. 1952.

⁵⁹ SOVADINA, M.: *Jindřich z Lipé I.: První muž království*. Str. 27

rostoucím ambicím Jindřicha z Lipé. Jindřich byl proto 26. října 1315 zatčen Vilémem z Valdeka a uvězněn na hradě Týřově.⁶⁰ Proti králi se postavila velká opozice ze strany šlechticů, povstali téměř všichni z rodu Ronovců. Zapojil se i Jindřichův přítel Jan z Vartenberka.

V době bojů královna Eliška Přemyslovna odjela k římskému králi Ludvíku Bavorovi s prosbou o pomoc. Ten vyslal do Čech diplomaty (trevírského arcibiskupa Balduina a mohučského arcibiskupa Petra z Aspeltu), aby se snažili vyjednat mír mezi šlechtou a králem. Důvodem Ludvíkova zásahu do českých sporů byl jeho boj o říšský trůn s Fridrichem Habsburským, pro nějž hledal spojence. Král Jan byl nakonec arcibiskupy přesvědčen, aby vyjednával a snažil se udržet mír v zemi. Díky tomu došlo 17. dubna 1316 k propuštění Jindřicha z Lipé.⁶¹ Po usmíření odjel Jan Lucemburský do říše na pomoc Ludvíkovi Bavorskému. Správu země přenechal Petrovi z Aspeltu, který posílal králi do Říše mimořádné finanční prostředky. Tím se opět vyhrotily poměry v zemi. V té době domluvila Eliška Rejčka s Jindřichem z Lipé bez vědomí a souhlasu královské rodiny, sňatek princezny Anežky, dcery Rejčky a Václava II., se slezským vévodou Jindřichem Javorským. Ten dostal zástavou za věno město Hradec Králové.⁶² Královna Eliška Přemyslovna v tom viděla možné nebezpečí. Navíc propukl nový konflikt mezi přívrženci krále a opozicí příklánějící se k Jindřichovi z Lipé. Petrovi z Aspeltu se nepodařilo střetům zabránit.⁶³ Na správu v zemi rezignoval a odešel z českého království.⁶⁴ Správu převzala královna se svými rádci. Boje byly dlouhé. Ke chvilkovému usmíření došlo mezi stranami 24. června 1317. Poté, co se však král Jan vrátil zpátky z Říše, chtěl si šlechtu vojensky podrobit. To znamenalo obnovení bojů.⁶⁵ Během těchto bojů se podařilo Jindřichovi z Lipé na svou stranu získat další šlechtice a slib pomoci od Jindřicha Korutanského a Fridricha Habsburského. Válka v Čechách tak přestala být už jen vnitřní záležitostí, a proto se do jejího řešení zapojil i budoucí císař Ludvík Bavorský, který svolal schůzku do Domažlic a působil zde jako prostředník mezi

⁶⁰ Tamtéž. Str. 32

⁶¹ Tamtéž. Str. 5

⁶² SOVADINA, M.: *Jindřich z Lipé I.: První muž království*. Str. 7

⁶³ Tamtéž. Str. 7

⁶⁴ Tamtéž. Str. 7

⁶⁵ Tamtéž. Str. 9

stranami.⁶⁶ Smír byl uzavřen Domažlickými úmluvami 25. dubna 1318.⁶⁷ Král Jan rezignoval na domácí politiku a přistoupil na podmínky stavů. Stvrdil, že úřady v Čechách bude nabývat pouze česká šlechta. Jindřich z Lipé získal zpět úřad podkomořího.⁶⁸ Tím došlo ke zlepšení vztahů mezi králem Janem a Eliškou Rejčkou. Získala od něj privilegium pro Hradec Králové. Hradce a ostatních věnných měst se poté vzdala za finanční náhradu.⁶⁹ Získala také věno z kutnohorské urbury. Jindřich z Lipé přesídlil společně s Eliškou Rejčkou na Moravu. Není však jisté, kdy k tomu došlo. Díky svědectví listiny z 1. ledna 1321 je možné, že v té době už tu mohli pobývat.⁷⁰ Rejčka získala statky na Moravě od krále Jana z výše zmiňované finanční náhrady za věnná města. Jindřich z Lipé, kterému dříve patřila Žitava, se jí vzdal ve prospěch krále a rovněž obdržel statky na Moravě. Současně opustil úřad podkomořího a přijal úřad moravského zemského hejtmána, který zastával až do své smrti.⁷¹ Tak se pár přestěhoval na Moravu a usídlil se v Brně, ve kterém rozmnožoval své statky.

Je zřejmé, že se Eliška Rejčka již delší dobu zabývala myšlenkami na založení kláštera. Snad chtěla navázat na zakladatelskou činnost Václava II. Proto nechala založit klášter cisterciáček na Starém Brně roku 1323. Jednalo by se tedy zřejmě o ženský protějšek kláštera na Zbraslavi. Její klášter byl nazván Síní Mariánskou čili Aula Sanctae Mariae.⁷² Jeho velikými donátory byli i Jindřich z Lipé a král Jan Lucemburský. Sama Rejčka pak klášteru věnovala 9 iluminovaných rukopisů z roku 1315, které objednala v benediktinském klášteře v Opatovicích ještě za svého pobytu v Hradci Králové.⁷³ Ke klášteru byl v této době přistavěn špitál, k němuž přiléhal kostel Nanebevzetí Panny Marie. Kostel se pak stal místem posledního odpočinku Jindřich z Lipé, který zemřel 26. srpna 1329. Podle

⁶⁶ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Petr ČORNEJ, Lenka BOBKOVÁ, Antonín KLIMEK, Michael BOROVIČKA a Pavel BĚLINA. *Velké dějiny země koruny české*. Praha, 1999. Str. 55

⁶⁷ SOVADINA, M.: *Jindřich z Lipé I.: První muž království, dokončení*. Str. 12

⁶⁸ SPĚVÁČEK, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296 – 1346*. Praha, 1994. Str. 145

⁶⁹ SOVADINA, M.: *Jindřich z Lipé I.: První muž království, dokončení*. Str. 16

⁷⁰ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI*. Str. 133 – 134, č. 176.

VÍTOVÁ, Jana. *Majetkové poměry královny Elišky Rejčky*. Bakalářská práce. Ústav pomocných věd historických a archivnictví - Filozofická fakulta. Brno, 2010. Str. 20

⁷¹ BLÁHOVÁ, M., FROLÍK, J., PROFANTOVÁ N., ČORNEJ, P., BOBKOVÁ, L., KLIMEK, A., BOROVIČKA, M. a BĚLINA, P. *Velké dějiny země koruny české*. Praha, 1999. Str. 55

⁷² KUTHAN, J.: *Královna Alžběta Rejčka*. Str. 121

⁷³ VÍTOVÁ, J. *Majetkové poměry královny Elišky Rejčky*. Brno, 2010. Str.11

Zbraslavské kroniky Rejčka nad jeho smrtí velice truchlila.⁷⁴ V té době sepsala svoji první závěť, ve které věnovala svůj majetek zbožným účelům a pamatovala zejména na klášter na Starém Brně.⁷⁵

Ke konci života se Rejčka rozhodla vykonat pout' po Porýní. Tuto cestu podnikla i se svou dcerou Anežkou. Navštívila kostely v Kolíně a v Trevíru. Není vyloučené, že její cesta vedla i do Marburgu, kde měla hrob vážená svěřice Alžběta Durynská.⁷⁶ Na této cestě získala Rejčka i svaté relikvie např. ostatky sv. Gereona Kolínského nebo nádobku s olejem, který vytekl z kostí sv. Kateřiny.⁷⁷ Ty potom věnovala brněnskému klášteru. Někdy v tomto období (1330 – 1335) sepsala Rejčka svou druhou závěť, ve které psala o své veliké náklonnosti k dceři Anežce, kterou nosila ve svém srdci.⁷⁸ Dále žádala, aby byla pohřbena v šedých šatech a sukno téže barvy mělo pokrývat její rakev. Po pohřebním obřadu mělo být rozdáno chudým společně s almužnou. Následovaly odkazy pro služebnictvo. Nemalou částku darovala také různým klášterům a kostelům a pro další náboženské účely.⁷⁹

Richenza zemřela 19. října 1335, šest let po Jindřichu z Lipé.⁸⁰ Byla pochována dle svého přání vedle Jindřicha v chrámu kláštera Aula Sanctae Mariae.

⁷⁴ Zbraslavská kronika. *Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha. 1952. Str. 659

⁷⁵ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI*, s. 307 – 309

KUTHAN, J.: *Královna Alžběta Rejčka*. Str. 123

⁷⁶ Tamtéž. Str. 126

⁷⁷ VÍTOVÁ, J. *Majetkové poměry královny Elišky Rejčky*. Str. 16

⁷⁸ STLOUKAL, Karel. *Královny, kněžny a velké ženy české*. Str. 127

⁷⁹ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII*. Str. 65 – 68

VÍTOVÁ, J. *Majetkové poměry královny Elišky Rejčky*. Str. 30

⁸⁰ BLÁHOVÁ, M., FROLÍK, J., PROFANTOVÁ N., ČORNEJ, P., BOBKOVÁ, L., KLIMEK, A., BOROVIČKA, M. a BĚLINA, P. *Velké dějiny země koruny české*. Praha, 1999. Str. 56

3 Hrdost do vínku, Souboj královen o českou korunu – Hana Whitton

3.1 Rozbor knihy

Knihu *Hrdost do vínku* napsala autorka Hana Whitton v roce 2010. Hana Parkanová – Whitton (1950) vystudovala na Karlově univerzitě dvojsbor čeština – angličtina. Po studiích se zapracovala v nakladatelství a později se stala šéfredaktorkou Knižního klubu. Věnuje se také překladatelství a vlastní literární tvorbě. Přispívala do literatury fejetony o životě ve Velké Británii, které zasílala do Českého rozhlasu. Nejvíce se však proslavila svými historickými romány, například *Zimní královna*, *Anna Česká*, *Královnin nápadník* atd.

Román *Hrdost do vínku* svým rozsahem a tématem spadá do historického románu mimetického. Některé kapitoly by se daly však zařadit do druhu atraktivizačního.⁸¹ To především kapitoly o služebné Lukartě, které nemají žádný základ v historických pramenech či v odborné literatuře.

Titul knihy, *Hrdost do vínku*, by se dal zařadit mezi gnómické tituly, které vyjadřují především obecnou myšlenku a připomínají tak přísloví.⁸² Když se o někom řekne, že dostal něco do vínku, znamená to, že má nějakou vlastnost od narození. Tady název před přečtením knihy naznačuje, že bude pojednávat o osobě, která je hrdá a až podtitul, *Souboj královen o českou korunu*, prozrazuje, že zřejmě půjde o královnu či královny. Zároveň by se dalo vyčíst z podtitulu to, že ta zmíněná hrdost bude jedním z důvodů sváru královen. Pokud by se bral titul samotný, nedalo se z něj odvodit, že se jedná o historický román. To se čtenář dozví během čtení.

⁸¹ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. Str. 239

Mimetický román – v tomto druhu autor evokuje minulost, jde mu především o věrohodnost, které dosahuje díky znalostem historické látky a hlavně uměleckou stylizací zaměřenou na pravděpodobnost. Atraktivizační román – u tohoto druhu historického románu minulost slouží jen jako ozvláštňení pro dobrodružné příběhy lásky a cti. Historická doba a prostředí dodávají románu na přitažlivosti.

⁸² PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Jíloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. Str. 122

Kniha je vyprávěna chronologicky, ale objevují se tam časté retrospektivy do Rejččina dětství nebo do jejích manželství. Ve vyprávění se užívá preteritum, er –formy, čili vyprávění ve třetí osobě a pro větší oživení autorka užívá řeči přímé a dialogů. Je využíván vypravěč nadosobní, který je plně informovaný, zná myšlenky a pocity postav. Je obeznámen s minulostí příběhu a směřuje k nestrannému postoji a je objektivní.⁸³

Jedná se, jak už bylo v úvodu řečeno, o historický román. Děj se odehrává v době vlády Jana Lucemburského a z jednotlivých datací zmíněných v textu si i čtenář neznalý historie může odvodit, že jde o počátek 14. století.

Text je rozdělen do jedenácti kapitol a v závěru je epilog, který čtenáře seznamuje s historickými fakty. Kapitoly jsou číslovány, nemají žádné konkrétní názvy. Jednotlivé kapitoly se nezabývají pouze životem Elišky Rejčky, ale i jinými osobami např. Eliškou Přemyslovnou, služebnou Rejčky Lukarty nebo Janem Lucemburským.

Ústřední postavou je Eliška Rejčka, která je ústřední postavou veškerého dění v knize a více o ní z této knihy bude zmíněno v další kapitole. S ní vystupují jako vedlejší postavy Berenika, což je služebná Rejčky, která by pro svou paní udělala cokoli a velice ji obdivuje. Dále Jindřich z Lipé, milenec a velká láska Elišky Rejčky. Dále také Petr z Aspeltu, veliký rádce Jana Lucemburského a také pomocník při osvobození pána z Lipé.

Další významnou postavou tohoto románu je Eliška Přemyslovna, nevlastní dcera Elišky Rejčky, která žárlí na Rejččiny úspěchy a závidí jí její život. Jednu z důležitých postav představuje Jan Lucemburský, manžel Elišky Přemyslovny, který se nejprve snaží zastávat své ženy, ale později se obrátí proti ní a její rozpínavosti, kdy se Eliška snaží získat korunu pro svého syna.

Poslední významnou postavou, kterou se některé kapitoly zabývají je Lukarta, bývalá služebná Rejčky, která se ztratila, ale po nějaké době se opět vrátila ke své paní. Lukarta není, jako většina postav, historickou postavou založenou na skutečných událostech. Její příběh je pouze poutavým doplňkem k tomuto historickému románu.

⁸³ Tamtéž. Str. 211

3.2 Obraz života Rejčky v Hrdosti do vínku

Příběh této knihy je vyprávěn až od období Rejččina společného života s Jindřichem z Lipé, přesné datum tu není určené. Předcházející období jejího života, jako dětství či život s Václavem II. a Rudolfem Habsburským, jsou vyprávěna pouze retrospektivně.

O dětství vypráví své služebné Berenice. Podle dochovaných pramenů jsou známá některá jména Richenziných služebných, nicméně jméno Berenika se mezi nimi nenachází.⁸⁴ Richenza jí vypráví o tom, jak její otec zavraždil její matku Richenzu. Zde se autorka opírá o spekulace, které nejsou doloženy v žádných pramenech ani v odborné literatuře a stejně jako někteří historikové⁸⁵ mohla zaměnit Přemyslovu druhou ženu Richenzu s jeho první ženou Luitgardou, kterou skutečně Přemysl zabil.

Richenza také vypráví Berenice o tom, jak se její otec znovu oženil s Markétou Braniborskou, která ji po zavraždění jejího otce, odvezla do Branibor. Autorka faktograficky správně označila Markétu za třetí Přemyslovu ženu a stejně tak zmiňuje jeho dvě předešlé manželky Ludgardu⁸⁶ a Richenzu.

V Braniborsku se Rejčka měla stát ženou Oty, se kterým byla zasnoubena již od svých tří let. Zde se autorka přiklání k možnosti zasnub ještě za života Přemysla.⁸⁷ Ota však zemře před uskutečněním sňatku a mladá Richenza jako dědička polského trůnu zůstala volná pro další možné ženichy.

I další etapu svého života, života s Václavem II., Richenza vypráví pouze jako vzpomínky. Richenza popisuje své manželské soužití s Václavem, který ji nejprve poslal na Budyni k „*urozené a k uzoufání nudné tetě Griffině Haličské*“.⁸⁸ Vztah Rejčky ke Griffině tu není hodnocen tak kladně jako v ostatních románech. Autorka se také přiklání k názoru, že Rejčka byla na Budyni kvůli králově milence Anežce. Autorka mylně uvádí datum svatby, píše, že byla Richenza odvezena na Budyni po svatbě, nicméně v roce 1300, kdy se přestěhovala ke

⁸⁴ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII*, Josef Chytil (ed.), Brunae, 1858. Str. 65 – 68

⁸⁵ KUTHAN, Jiří. Královna Alžběta Rejčka.

⁸⁶ Autorka si jméno Luitgarda upravila na Ludgradu.

⁸⁷ ZEMAN, L. a ZEMAN, U. Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky. Str. 30

⁸⁸ WHITTON, Hana. *Hrdost do vínku: souboj královen o českou korunu: román*. Frýdek-Místek: Alpress, 2010. Str. 10

Griffině, se jednalo pouze o zásnuby.⁸⁹ Rejččina svatba s Václavem se konala až roku 1303.⁹⁰ Rejčka zmiňuje i změnu svého jména na Elišku, kterou přijala roku 1303 na slavnostní korunovaci. V souladu s výpověďmi pramenů je zde uvedeno datum korunovace i přejmenování.⁹¹ Dva roky po slavnostní korunovaci král Václav zemřel a Richenza tak přišla o svého prvního manžela. Zde se autorka shoduje s výpovědí pramenů i odborné literatury, neboť se Richenza vrátila z Budyně roku 1303 a král Václav zemřel roku 1305.⁹²

V knize je zmíněn i velice vřelý vztah Rejčky k dceři Anežce, který k ní chovala až dokonce svého života, co nám dokládají i prameny.⁹³

Rejčka vzpomíná i na svého druhého manžela Rudolfa. „*Do tohohle sňatku ji vehnali. ... Cítila se strašlivě sama, tak zoufale opuštěná, tak převelice zranitelná. A pak – musela myslet přece na své dítě, na malou Anežku! To proto se provdala za Habsburka.*“⁹⁴ Přijala tento sňatek i z důvodu, aby ji někdo ochránil a aby ochránila svou malou dcerku. Tady autorka zmiňuje, že se Rejčka, už tehdy během své svatby s Rudolfem, zamilovala do Jindřicha z Lipé. Podle zpráv historických pramenů se měli setkat až v pozdějších letech.⁹⁵

S Rudolfem Rejčka žila jen pár měsíců. Zemřel na úplavici u Horažďovic při tažení proti panu Bavorovi. Rejčka se zmiňuje o Rudolfově bratrovi Fridrichovi Sličném i o tom, že jí po smrti Rudolfa zajistil důchody. Zde se autorka shoduje s prameny i odbornou literaturou.⁹⁶

V dalších kapitolách se kniha zaměřuje na společný život Rejčky a Jindřicha z Lipé. Autorka se snažila zachytit dobové reálie, a proto jmenuje Jindřichovu

⁸⁹ Zbraslavská kronika. *Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha 1976. Str. 209

⁹⁰ Tamtéž. Str. 209

⁹¹ Tamtéž. Str. 209

⁹² CHARVÁTOVÁ, K. *Václav II.: král český a polský*. Str. 203

NOVOTNÝ, Václav. *Kronika Zbraslavská. Otisk úvodu k čes. překladu*, Praha 1905.

RYANTOVÁ, M., VOREL, P., ANTONÍN, R. *Čeští králové*. Str. 129

⁹³ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII*, Josef Chytil (ed.), Brunae, 1858. Str. 65 – 68

⁹⁴ WHITTON, H. *Hrdost do vínku*. Str. 21

⁹⁵ SOVADINA, M. Jindřich z Lipé I.: První muž království. Str. 26 a str. 29

⁹⁶ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI*, Josef Chytil (ed.), Brunae 1854. Str. 377

ŠUSTA, J. *České dějiny dílu II. část I*. Str. 716

ANTONÍN, R. Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308. Str. 28

ženu Scholastiku, což je historicky doložená postava. Stejně tak autorka zmiňuje i Jindřichovy děti.⁹⁷

V Hradci, který se stal Rejččiným sídlem, Jindřicha a Rejčku navštěvuje i král Jan Lucemburský. Ten si tento pár a jejich pohostinnost oblíbil. Proti Rejčce a Jindřichovi se však staví královna Eliška Přemyslovna a nelíbí se jí ani časté návštěvy jejího chotě v jejich sídle.

Náklonnost krále opadne potom, co Rejčka zasnoubí svou dceru Anežku s Jindřichem Javorským. Podnítl nespokojenost královského dvoru nejen zasnubami, ale i tím, že král ani královna nejsou na zasnubní hostinu pozváni. Krále proti Rejčce a Jindřichovi z Lipé popuzuje i jeho manželka společně s panem Vilémem Zajícem z Valdeka. Jan Lucemburský dává příkaz zatknout Jindřicha z Lipé a nechává ho uvěznit na Týřově.

Jindřichovy děti se po jeho zatčení pohádají s matkou a odjíždějí za Rejčkou do Hradce. Rejčka mezitím sháněla spojence, kteří by jim pomohli pana z Lipé osvobodit. Dojde k boji mezi šlechtou spojenou s Rejčkou a Ronovci a královským vojskem. Jestli na Rejččině straně stály i děti Jindřicha z Lipé, o tom se prameny nezmiňují. V románu i ve skutečnosti Jan Lucemburský Jindřicha propustil. Učinil tak na doporučení Petra z Aspeltu, jenž jednal v souladu se zájmy římského krále Ludvíka Bavorského. Historické prameny nezmiňují jako schopného rádce Jana Lucemburského pouze Petra z Aspeltu, ale hovoří i o jeho strýci Balduinu Lucemburském.⁹⁸

Došlo tak k usmíření krále s Rejčkou a Jindřichem z Lipé a Jan k nim opět začne jezdit na návštěvy. „*Jistě ta nemilá roztržka jejich vztahy poznamenala, ale nezpřetrhala. Pomohla možná mnohé vyjasnit a posunula jejich vztah i názory jaksi do jiné roviny. Nestalo by se to, kdyby na ty dva, Jindřicha a Rejčku, neustále Eliška nenasazovala!*...“⁹⁹

Rejčka a Jindřich spolu zase mohli žít v poklidu a mohli prožívat svou lásku. Rejčku v jednu dobu napadne myšlenka, že by měla vzdát Bohu čest za to, že jí

⁹⁷ SOVADINA, M. Jindřich z Lipé I.: První muž království.

⁹⁸ SOVADINA, M. Jindřich z Lipé I.: První muž království, dokončení. Str. 4

⁹⁹ WHITTON, H.: *Hrdost do vínku*. Str. 210

pomohl k lásce a že jí pomohl si ji udržet: „*Měla bych založit klášter nebo alespoň podpořit nějakou řeholi. Měla bych vystavět chrám. Na znamení díky, že jsem ho (Jindřicha z Lipé) vůbec potkala.*“¹⁰⁰ Po této myšlence přijíždí Jindřich z Prahy a navrhuje Richenze, že se přestěhují na Moravu. Ta ráda souhlasí. Následně Jindřich z Lipé vymění s králem své statky za území na Moravě. Autorka opomněla zmínit, že své statky s králem směnila i Rejčka.¹⁰¹

V Brně si Jindřich s Rejčkou vybudovali svůj vysněný domov. A Rejččin sen vystavět klášter a chrám se také stal skutečností. „*Aula Sanctae Mariae, tak se bude jmenovat ten klášter. Je to vlastně obdoba mužského cisterciáckého kláštera na Zbraslavi – i tenhle klášter bude, stejně jako ten zbraslavský, jednou místem posledního odpočinku pro mne a Jindřicha. A jistě víš též o klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie.*“¹⁰² Ve skutečnosti byla fundace kláštera zbožným a reprezentativním činem tak, jak to bylo u bohatých žen té doby obvyklé. Nejednalo se o nějaký akt vzdání díky za lásku nebo kvůli odčinění nemanželského svazku.

V epilogu poté autorka nastiňuje historické pozadí, ve kterém se příběh románu odehrává.

Není jasné, proč autorka vynechala pasáže z Rejččina života před Jindřichem z Lipé. Je možné, že se chtěla zaměřit pouze na romantickou strunu a psát pouze o páru a jeho strastech, které kazily jejich lásku. Lepší by však možná bylo psát o jejím celém životě, než zapojovat do děje i příběhy jiných postav, i když tyto příběhy mohly dát čtenáři jiný úhel pohledu na Rejčku a pana z Lipé.

¹⁰⁰ Tamtéž. Str. 230

¹⁰¹ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI*, Josef Chytil (ed.), Brnae 1854. Str. 139 - 140 , Str. 144 - 146

SOVADINA, M. Jindřich z Lipé I.: První muž království, dokončení. Str. 16

¹⁰² Tamtéž. Str. 249

3.3 Postava Elišky Rejčky v Hrdosti do vínku

Rejčka je tu postavou kladnou a historickou, nikoliv však vývojovou, protože je tu zaznamenán pouze jeden úsek jejího života a nevyvíjí se tu ani nijak psychologicky.¹⁰³

Rejčka je v knize popisována jako krásná žena, milá a líbezná. Muže přitahuje nejen svou krásou, ale také svým dokonalým vystupováním a nevšedním kouzlem. Je to žena, která si dokáže podmanit jakéhokoli muže a to i samotného krále. Svou krásou, šarmem a chytrostí si dokonce získá i děti pana z Lipé, které jí hned vyrážejí na pomoc, když se jejich otec ocitne v nebezpečí. Jediná na koho její krása a šarm nepůsobí je její nevlastní dcera Eliška Přemyslovna, která se Rejčce snaží škodit. Rejčka je ženou, která umí i sama milovat. Milovala vroucně své dva manžely a miluje i pana z Lipé, za kterého je ochotna jít bojovat. Rejčka je tu vyobrazena i jako milující matka, která se snaží vždy zajistit své dceři Anežce to nejlepší. Snaží se jí najít dobrého manžela a to i přes očekávané neshody s královským párem. Také se snaží poradit i jiným v lásce, třeba dceři Jindřicha, Kateřině.

Rejčka je tu vnímána i jako žena, která si jde za tím, co chce, a která se umí bít za svou lásku tvrdě a promyšleně.

V románu Rejčka není pouze krásnou ženou, ale je i ženou vzdělanou. Umí hrát na loutnu a k tomu skládá verše a zpívá je, má prý hlas jako samet.

Ke konci života se z ní stává zbožná žena, která chce bohu poděkovat za dobrý život. Nechá na své náklady vystavět chrám a klášter v Brně.

Shrnutím postavy Rejčky v této knize jsou tato klíčová slova: krásná, vzdělaná, milá, přívětivá, zamilovaná a milovaná žena.

¹⁰³ PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. Str. 217 - 230

4 Žena pro třetího krále – Ludmila Vaňková

4.1 Rozbor knihy

Žena pro třetího krále je také historický román mimetický¹⁰⁴, který napsala Ludmila Vaňková (1927). Tato spisovatelka vystudovala sociologii a psychologii na Karlově univerzitě. Je autorkou několika románů především s historickou tematikou, napsala cyklus románů z českých dějin 13. a 14. století. V úvodu sama autorka píše o tom, že se jí jeví Rejčka jako jedna z nejpozoruhodnějších postav, o kterých kdy psala. Zmiňuje, že tu opakuje i některé části ze svých jiných knih, protože události ze života Richenzy se spojovaly s událostmi jejích dalších postav a nemůže o nich psát jinak než v předešlých knihách.

Titul knihy by mohl být zařazen mezi tituly tematické a zároveň protagonistické, které se vztahují k postavě a k jejich roli.¹⁰⁵ Příběh je řazen chronologicky, což umožňuje čtenáři lepší orientaci v textu a i v dějinných souvislostech.

4.2 Rejččin život podle *Ženy pro třetího krále*

Život Rejčky v této knize začíná jejím dětstvím. Kniha začíná setkáním Přemysla Velkopolského, otce Richenzy, s posly českého krále. Tito poslové jsou vyhnáni z jeho dvora a Přemysl pak vzpomíná, jak zabil Richenzinu matku. V tomto bodě se kniha odlišuje od historických pramenů, protože je tu jako matka uváděna Luitgarda. Richenzina matka však byla Richenza Švédská.¹⁰⁶ Luitgarda byla naopak první Přemyslovou manželkou. Během této noci je Přemysl zavražděn a malé Richenzy se ujímá její macecha Markéta, která ji odvádí do Špandavy za doprovodu českých poslů. Mezi nimi vystupuje i Jindřich z Lipé, který uklidňuje rozrušenou malou princeznu. Tím autorka uvádí jejich první setkání. O tomto

¹⁰⁴ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Str. 239

¹⁰⁵ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Str. 121

¹⁰⁶ VAŇKOVÁ, Ludmila. *Žena pro třetího krále*. Praha: Svět v obrazech, 1991. Str. 13
ZEMAN, L. a ZEMAN U. Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky.

setkání se historické prameny nezmiňují. Jejich první setkání je datováno až do dob pozdějších.¹⁰⁷

Richenza pak vyrůstá na dvoře Oty Braniborského. Zde se spřátelí s Annou, manželkou Hermanna, což byl jeden ze synů Oty Braniborského. Anna jí byla blízkou přítelkyní v nepříznivém prostředí. Richenza je tu také zasnoubena Otíkovi, který ji psychicky i fyzicky trápí. Z tohoto trápení je vysvobozena smrtí mladého Oty, když jí bylo jedenáct let.

Z tohoto života ji má vytrhnout opět pan z Lipé, který přijede žádat o ruku polské princezny jménem hnězdenského arcibiskupa a jménem českého krále. Není však jisté, jestli toto poselství opravdu přinášel pan z Lipé, protože první setkání Richenzy a Jindřicha z Lipé je datováno až na rok 1310.¹⁰⁸

Richenza je poté doprovázena do Čech a v Žitavě si ji převezmou sedlecký opat Heidenreich a pan Beneš z Vartemberka. Žitava již v této době patří panovi z Lipé a mladou Richenzu tu přivítá jeho manželka Anna. Zde se autorka mýlí ve jméně. V historii je uváděno jméno Scholastika. Avšak kniha se mýlí ve vlastnictví Žitavy, která připadla Jindřichovi z Lipé až později.

Když přijede do Prahy, čeká tam na ni Griffina Krakovská. Ta jí sdělí, že s ní po svatbě odjede do Budyně. A tak se stane. Koná se svatba, ne moc okázalá. Na druhý den už putuje dvanáctiletá Richenza do Budyně. Kniha se tu odlišuje od historických pramenů v datu svatby. Ta ve skutečnosti proběhla až po návratu Richenzy z Budyně.¹⁰⁹ Autorka knihy se tu přiklání k tomu, že Václav poslal Richenzu pryč kvůli své milence.

Po několika letech opět přišel pán z Lipé, aby vyřídil, že pojedou Richenza zpátky do Prahy. V Praze se konala slavnostní korunovace, na které přijala Richenza jméno Eliška. Autorka v knize zmiňuje, že to Václav II. udělal „na truc“ své dceři Elišce, která neměla svou novou macechu ráda. „...*Ale když jí nemůžeš přijít na jméno, bude se jmenovat jinak. Aby se ti to líbilo. Při korunovaci to lze*

¹⁰⁷ SOVADINA, M. Jindřich z Lipé I. Str. 26 a str. 29

¹⁰⁸ SOVADINA, M. Jindřich z Lipé I. Str. 26 a str. 29

¹⁰⁹ *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha, 1952. Str. 209

zařídít. Řeknu biskupovi. Eliška. Co říkáš?...“¹¹⁰ Dle historických záznamů Rejčka přijala jméno Eliška (Elizabetha, Alžběta) na králův příkaz, ale zřejmě to nemělo být podle Elišky Přemyslovny nýbrž podle módní světice Alžběty Durynské.¹¹¹

Richenza pak poznává manželský život s Václavem. Zažívají spolu požár Hradu a prožívají i Václavovu nemoc. Nakonec dohromady prožívají i narození dcery i smrt jednoho z nich. Ač jsou každý v jiné místnosti, v myslí jsou stále spolu. Poté co král zemře, chtějí Richenze vzít dcerku a dát ji kojné. Rejčka si ji však vydobude zpět.

Po smrti nevlastního syna Václava III. je Richenza v ohrožení, záštitou jí zde byli vždy jen muži a ti už tu žádní nebyli. Na trůn byl dosazen Jindřich Korutanský, manžel Anny Přemyslovny. To byla nevlastní dcera Richenzy a stejně jako její mladší sestra ji neměla ráda. Autorka správně píše o smrti Václava a o novém nástupci na královský trůn. Stejně tak se shoduje v tom, že na český trůn si dělá nárok i Albrecht Habsburký, který ho chce pro svého syna Rudolfa a tak táhnou s vojskem do Čech.

Richenza pak putovala sama do Habsburkého ležení, aby se přimluvila za svůj a dcerčin osud. Rudolf podlehne její kráse a příchozím vyjednávajícím českým pánům slíbí, že si vezme Elišku, českou královnu. Toto tvrzení je historicky nepřesné, protože o sňatek se s největší pravděpodobností nezasloužila Rejčka, nýbrž část české šlechty, které nevyhovovala vláda Jindřicha Korutanského.¹¹²

Jaký je potom údiv, když před biskupem z Dražic prohlásí: „... *Přísahal jsem, že vstoupím do královské rodiny jako manžel Elišky, královny české. A k svému trůnu povýším Přemyslovnu. Její dceru a teď i mou.*“¹¹³

Richenza během tohoto manželství přijde o dítě a může za to chůva, která pomáhá Elišce Přemyslovně. Ta dala Rejčce jed a ona potratila. V tomto bodě se

¹¹⁰ VAŇKOVÁ, L.: *Žena pro třetího krále*. Str. 46

¹¹¹ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Václav II.: král český a polský*. Str. 203

RYANTOVÁ, M., VOREL, P., ANTONÍN, R.: *Čeští králové*. Str. 126

¹¹² ANTONÍN, Robert. Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308. Str. 19

¹¹³ VAŇKOVÁ, L.: *Žena pro třetího krále*. Str. 133

kniha odklání od historických pramenů. V žádných z nich není zaznamenáno, že by Rejčka čekala dítě s Rudolfem. Dalším bolestným okamžikem v jejím životě je smrt Rudolfa, který umírá u Horažďovic, kam jel na výpravu proti českým pánům. Jindřich z Lipé tuto smutnou zprávu oznamuje Richenze. Ta se rozhodne opustit královský hrad a jde za Eliškou Přemyslovnou, aby jí přenechala své místo.

Pak přichází volba nového krále, během níž se strhla šarvátka, ve které byl zabit pan Dobeš z Bechyně, který vždy podporoval zájmy Richenzy. Rejčka se této volby účastnila a podporovala práva na trůn dalšího Habsburka, Fridricha. V ohrožení se ocitne najednou i její život, naštěstí ji zachrání Jindřich z Lipé. Novým králem je znovu zvolen Jindřich Korutanský. Kniha se tu opírá o pramenné výpovědi o zavraždění pána z Bechyně, ale zda zachránil Rejčku pán z Lipé, to není v pramenech poznamenáno a jedná se o autorčin přídavek.¹¹⁴

Richenza však nemá klidu a ohrožuje ji i vláda Jindřicha Korutanského, proto se rozhodne pro útěk. S jejím útekem jí pomáhal Fridrich Sličný, který na ni čekal u Zderazu. Potom ji odvezl do Klosterneuburgu. Tato část se opět zakládá na pramenně podložených faktech. Přiklání se pak k Šustově verzi, že Klosterneuburg, ve kterém našla Rejčka útočiště, je ten u Vídně.¹¹⁵ Rejčka s Fridrichem se do sebe v tomto období zamilovali, ale Fridrich se nestal jejím „třetím králem“, protože si to nepřál Albrecht Habsburský.

V Čechách pokračovaly boje, ale po zavraždění císaře Albrechta se začala uskutečňovat mírová jednání. Při těchto jednáních bylo domluveno, že se Richenza smí vrátit do Čech a vládnout ve svých věnných městech. V tomto bodě se kniha shoduje s historickými výpověďmi. Fridrich Sličný opravdu kapituloval ve Znojmě a sjednal pro Rejčku zachování jejích práv.¹¹⁶

Po návratu do Čech začal Rejčku navštěvovat Jindřich z Lipé v jejím sídle, Hradci Králové. Začalo také jednání o provdání Elišky Přemyslovny. Ta, aby si nemusela vzít někoho, za koho ji chtěl provdat Jindřich Korutanský, utekla z Prahy. Na popud českého panstva si vzala Jana Lucemburského, syna římsko –

¹¹⁴ *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha, 1952. Str. 264

¹¹⁵ ANTONÍN, Robert. *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308*. Str.29

¹¹⁶ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI*, Josef Chytil (ed.), Brunae 1854. Str. 377

německého císaře. Zde se kniha opět ve všem shoduje s historickými výpověďmi.¹¹⁷ Jan Lucemburský se jal dobýt zemi své choti. Na tento popud Jindřich z Lipé jel pro Richenzu, která poté nabídla svou pomoc Janovi Lucemburskému a Elišce Přemyslovně. Rejčka nebyla Jindřichu Korutanskému nakloněna a disponovala velkými statky, které by králi mohly pomoci jako útočiště. Ale vzhledem ke špatnému vztahu mezi ní a Eliškou Přemyslovnou je toto spojení nepravděpodobné.

Rejčka po dobytí Prahy odjela zpět do Hradce, kde čekala na Jindřicha z Lipé. Jindřich se vrátil za ní do Hradce. Zde končí vyprávění knihy *Žena pro třetího krále* z roku 1991. Dalším vydáním z roku 1996 byl tento příběh prodloužen. Autorka chtěla asi doplnit příběh i o další historické dění.

Láska Jindřicha z Lipé k Richenze hluboce ranila královnu Elišku Přemyslovnou, protože ztratila svého spojence, který se zároveň přidal k její rivalce.

Jednoho dne přijel do Hradce pán z Rožmberka a ten Richenze oznámil, že Jindřicha z Lipé nechal král zatknout. Rejčka tedy neváhala a vytvořila odboj proti králi, v jehož čele stál Jan z Vartemberka, Jindřichův přítel. Pán z Lipé byl vysvobozen a setkal se s paní svého srdce a trávil s ní první chvíle svého propuštění.

Dojde ke smíření mezi Jindřichem z Lipé a Janem Lucemburským. Richenza svých pět věnných měst vymění s králem za úděl v Brně a tam dožije s Jindřichem. Prodloužení je tedy o sto stran, ve kterých se autorka přiklání k historickým pramenům.

V knize nechybí žádná část Rejččina života, tedy když se bude brát v potaz její doplnění z roku 1996. Mohla by se však více věnovat jejímu životu s panem z Lipé a jejich mocenským postupům, které plánovali například s Rejččinou dcerou a jejími vdavkami. Také by bylo dobré více zmínit Rejččinu budovatelskou činnost, jak v Hradci, tak i v Brně, která je dokladem o tom, že byla Rejčka schopnou hospodářkou a nezávislou ženou.

¹¹⁷ BOBKOVÁ, L.: *Český král a hrabě lucemburský Jan*. Str. 56 a str. 58

Autorčin náhled na Richenzu je pozitivní. Vnímá ji jako ženu, která bojuje za svá práva a za svou lásku. Je to podle ní žena, která pěstuje pevné citové vazby ke svému blízkému okolí, rozhodná atraktivní a schopná.

4.3 Postava Rejčky v Ženě pro třetího krále

Richenza je hlavní postavou tohoto románu. Je to postava historická a vývojová. Je vnímána především jako postava kladná. Čtenář k ní cítí většinou sympatii. Jediné, kdy se může zdát nesympatickou je v části, když se spojí s Habsburky (nepřáteli českého krále), ale pořád v ní čtenář může vnímat matku, která se snaží chránit své dítě.

Na začátku je Richenza malá, plachá holčička, které zabili otce. Jediný, kdo ji dokáže uklidnit, je Jindřich z Lipé, už tady se projevuje její zamilovanost k němu, ale jen v dětské podobě lásky. Rejčka je tu také vyobrazována jako dítě s velikou chutí k jídlu.

V dalším období života je Rejčka vyobrazována jako dospívající smělá dívka, která má zároveň strach ze svého snoubence Oty. Je zvědavá a zajímá se o život Václava, který byl chvíli uvězněn na stejném místě jako ona.

Ve dvanácti letech je odvezena do Čech, kde se má stát ženou Václava II. Při cestě se projevuje její krása, na kterou žárlí paní z Lipé. Rejčka tu naopak žárlí na ni, protože její vysněný muž je zadaný. Se strachem z manžela proběhne svatba, naštěstí pro ni je po obřadu hned odvezena do Budyně. Tady Richenza beseduje s děvečkami, ráda navštěvuje kuchyni, ale také se tu vzdělává, jak být dobrou manželkou a královnou. Po třech letech si pro ni dá Václav poslat. Ve chvílích jejich samoty se projevuje jako nezkušená žena, která má strach z první lásky. Během manželství se do Václava upřímně zamiluje, prožívá s ním jeho strachy a starosti. Richenza se spřátelí dokonce i s mladičkým Václavem III., nepodaří se jí však získat náklonnost svých nevlastních dcer. Král umírá a Richenza toho upřímně lituje. Během smutku svádí boj o svou dceru, kterou si chce sama odkojit a vychovávat. Z Rejčky je dospělá samostatná žena, která se o sebe umí postarat i po smrti svého muže. Sama, aby se uchránila od korutanského nepřítele, jde prosit o pomoc Rudolfa Habsburského pro sebe i pro svou dceru Anežku. Projevuje se tu

Richenzina vychytralost, troufalost a nebojácnost. Rudolf se stane její druhou láskou v životě. A ona se stává silnější ženou. Už jen kvůli potratu, který jí připravila chůva Přemyslovný. Po jeho smrti se stáhne do ústraní, ale když jí opět hrozí nebezpečí ze strany Korutance, umí si poradit. Využije své prozíravosti a přitažlivosti a uteče k Fridrichovi i se svou malou dcerkou Anežkou. Cítí se konečně zase jako svobodná žena. S Fridrichem prožívá krátký román, ale v její mysli stále zůstává její dětská láska Jindřich z Lipé, se kterým se neustále setkává během svých životních etap. Richenza se vrací do Hradce. Je velice okouzující a štědrá a všichni hradečtí muži se do ní naráz zamilují.

Z Richenzy se stává moudrá žena, která umí i odpouštět, což je vidět při jednání mezi ní, Janem Lucemburským a Eliškou Přemyslovnou, se kterou před tím nevycházela, ale nyní jí dokázala pomoci a poradit. Tím opět prokázala svou dobrou stránku.

Po tomto jednání v ní konečně vyklíčí opravdová láska k Jindřichovi z Lipé a ona umí prokázat celému světu, že se o ní bude bít, když se jí podaří podnítit odboj a zachránit ho z vězení.

Shrnutí postavy Richenzy v Ženě pro třetího krále. Z vyděšené, zvědavé malé holčičky se stává postupem času samostatná okouzující moudrá žena, která umí milovat, bít se za lásku a za dítě. Zároveň dokáže i odpouštět svým nepřátelům a pomoci jim v nesnázích.

5 Richenza, Román o životě královny Alžběty Rejčky – Antoní Polách

5.1 Rozbor knihy

Knihu *Richenza, Román o životě královny Alžběty Rejčky* napsal Antonín Polách (1959). Tento autor vystudoval lékařskou fakultu v Olomouci, ale i přes své zaměření začal psát historické romány. Jeho prvním románem byla kniha *Stín Persepole* (1990). Jeho romány nejsou zaměřeny na jedno období, ale píše napříč věky. V roce 2004 vychází *Richenza*.

Tento román se řadí také mezi historické romány mimetické a tematický titul čtenáři hned na úvod prozradí jakou dobou a jakým tématem se bude kniha zabývat.¹¹⁸

Knihy se snaží přiblížit život Rejčky. Ale také objasnit, proč došlo k boji mezi dvěma Eliškami (Rejčkou a Přemyslovnou). Autor chce, aby si čtenář udělal názor na tuto dobu a na tyto dvě výjimečné ženy.

V tomto románu je hlavní postavou Richenza. Vedle, které se objevují postavy vedlejší, které jsou jak historické (Eliška Přemyslovna, Jindřich z Lipé atd.), tak fiktivní (např. Jacques).

5.2 Rejččin život podle románu Richenza

Knihy je řazena chronologicky podle historického dění, ale až od doby, kdy umírá Richenzin první manžel Václav II. a kdy se rodí další Přemyslovna. Život Richenzy z dřívější doby jako například Richenzino dětství tu není popisováno dopodrobna, ale je zmíněno jen v několika vzpomínkách, buď v jejích samotných, nebo v připomenutí někým jiným.

Na začátku knihy tu Richenza vzpomíná na svou matku Luitgardu, švédskou princeznu. Zde se autor dopouští chyby, protože její matka ve skutečnosti byla Richenza a ona po ní dostala své jméno.¹¹⁹

¹¹⁸ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Str. 239
PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Str. 122

Vzpomíná na dětství při rozmluvě s Rudolfem, kdy si on stěžuje, že nebyl nikdy šťastný, tak mu říká, že ona také ne. „ *Když jsem byla jako dítě a sirotek, když mne vozili z Polska do Branibor a pak zase do Čech jako nějaký balík a když mne pak provdali za staršího muže, kterého jsem neznala, myslela jsem, že už nikdy nebudu šťastná. Ale naučila jsem se to. Václav mne to naučil.*“¹²⁰ Je tu i zmínka o životě na Budyni, kde ji vychovávala „teta“ Griffina, která jí dávala rady do života, i ty milostné. Autor knihy se tu přiklání ke kladnému vztahu mezi těmito dvěma ženami. Také se domnívá, že Václav Richenzu poslal na Budyni, aby trochu vospěla a přestala se bát.

Dále se o jejím dětství dovídáme, když se při jednání pánů a krále sejdou Rejčka s Eliškou Přemyslovnou v jedné místnosti. Přemyslovna jí chce něčím ublížit, a tak Richenze řekne pravdu o tom, že Václav nechal zavraždit Rejččina otce Přemysla. „ ... *V tvrzi v Rogozně v polském pohraničí zabili tvého otce... Ale polského krále zabili přece Zarembovci. ... Zarembovci měli překvapivě dost peněz, aby zabránili vyšetřování oné vraždy. Odkud je měli?... Kdo měl vždy dost peněz?... Za Přemyslovu smrt se král Václav nikdy nekál. Ostatně, zase se o sirotka po zabitém vzorně postaral.*“¹²¹ V historických pramenech se usuzuje na zavraždění Přemysla velkopolskými knížaty nebo braniborskými knížaty, jestli byla financována Václavem II., není nikde zmíněno. Mohla by to však být částečně pravda, protože Václav usiloval o polskou korunu, kterou později získal dobytím Polska a sňatek s dcerou Přemysla Velkopolského jenom jeho nárok podpořil.¹²²

Knihla začíná dvěma odlišnými životními etapami. Jednou je narození dítěte, Richenziny dcery Anežky. Druhou je umírání českého krále Václava II. V jeho poslední chvíli ho navštíví i Richenza poté, co se zotavila z porodu. Při tomto setkání se mu svěří, že se bojí jeho dětí, které k ní cítí zášť. Král, aby jí zaručil práva a potřeby královny vdovy, odkáže jí důchody královských měst a právo

¹¹⁹ ZEMAN, Leoš a Ulla ZEMAN. Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky.

¹²⁰ POLÁCH, A.: Richenza. *Román o životě královny Alžběty Rejčky*. Praha, 2004. Str. 49

¹²¹ Tamtéž. Str. 334

¹²² DVORÁČKOVÁ – MALÁ, D. *Královský dvůr Václava II.* Str. 53

nakládat s těmito městy. Kniha se tu shoduje s historickými výpověďmi, jak ve výši daného důchodu, tak i ve vyjmenování měst, které Richenza zdělila.¹²³

„Český král Václav toho jména druhý skončil dvacátého prvního června léta Páně tisícího třístého pátého.“¹²⁴ Je zde správně zmíněno datum Václavova úmrtí.¹²⁵

Po zavraždění posledního Přemyslovce Václava III. je zvolen nový král Jindřich Korutanský, manžel Anny Přemyslovny. Některým šlechticům se to však nelíbí, spojí se s královnou – vdovou. Chtějí, aby si vzala za muže Rudolfa Habsburského. Ta po dlouhém přemýšlení souhlasí. Rudolf souhlasí, že se ožení s „*Elisabeth, královnou českou.*“¹²⁶ Tak chce pán Dobeš obelstít ostatní pány. Chce, aby věřili, že si Rudolf vezme Elišku Přemyslovnu, čímž zachová dědictví Přemyslovců po přeslici, proto by páni souhlasili s Rudolfem jako s novým králem. Touto lstí se Rudolf ožení s Richenzou, která je také Elisabeth, královna česká. Svatba se koná 16. října 1306, za hlučného nesouhlasu podvedených pánů. Historické prameny nezaznamenávají, jak jednání mezi pány a Habsburky probíhala. Je možné, že tato lest byla využita, ale sňatek s Eliškou Přemyslovnou z důvodu blízkého příbuzenského vztahu, by nemohl být povolen.¹²⁷

Rudolfova vláda se nelíbí některým šlechticům, protože král jedná o jejich majetkových nárocích a bere si zastavené královské hrady zpět. Páni vytvoří na západě země odboj. Král musí zakročit a začne si je podrobovat. Po několika vyhraných bitvách mu zbývá dobýt, poslední město, Horažďovice. Na cestě je doprovázen svou ženou Richenzou. Jemu se zhorší střevní nemoc, kterou trpěl již v průběhu manželství a cítí, že umře. Nechá si zavolat opaty Heidenreicha a Konráda, aby s ním sepsali poslední vůli. V té odkáže Rejčce dvacet tisíc hřiven stříbra jako její první manžel. Králova smrt však není po chuti pánům, kteří na této válce chtějí vydělat. Chtějí, aby se pan Bavor vzdal. Pohrozí tedy Richenze

¹²³ *Fontes rerum Bohemicarum IV*, Emler, Josef (ed.), Praha 1884. kap. 74, str. 94 a kap. 85, str. 111.

DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D. *Královský dvůr Václava II.* Str. 102

CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský.* Str. 215

CHARVÁTOVÁ, K.: *Eliška Rejčka a její partner Jindřich z Lipé.* Str. 188

¹²⁴ POLÁCH, A.: *Richenza. Román o životě královny Alžběty Rejčky* Str. 20

¹²⁵ CHARVÁTOVÁ, K. *Václav II.: král český a polský.* Str. 203

¹²⁶ POLÁCH, A.: *Richenza. Román o životě královny Alžběty Rejčky* Str. 42

¹²⁷ ANTONÍN, R.: *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308.* Str. 19

smrtí a donutí ji, aby předstírala, že panovník stále žije. Richenze nezbývá nic jiného. Pan Bavor se vzdá mrtvému králi, aniž by to tušil. Po historické stránce se správně autor vyjadřuje o výši odkázaného majetku, který Richenza získá, ale závěť se nedochovala o výši obvěnění nás informuje Zbraslavská kronika.¹²⁸ Žádné prameny se však nezmiňují o tom, jestli Richenza opravdu Rudolfa do ležení doprovázela. V dřívějších dobách se příliš ženy neobjevovaly po boku svých mužů na bojištích, ale jako určitá podpora to být mohla. Avšak o Richenzině podpoře žádné takové zmínky nejsou.

Po smrti krále Rudolfa se sejde sněm, který si má zvolit nového panovníka. Této volby se účastní i královna – vdova. Do úvah na nového krále připadají Jindřich Korutanský nebo Fridrich Habsburský. Mezi pány dojde k hádce, při níž je zavražděn Richenzin zastánce pan Dobeš. Richenzu v tu chvíli duchapřítomně zachrání Jindřich z Lipé a odvede ji. Za nového krále je zvolen Jindřich Korutanský. V této pasáži se kniha shoduje se Zbraslavskou kronikou v zavraždění pana Dobeše při volbě nového krále.¹²⁹ Chybně je tu však uvedena zpráva o tom, že Rejčku zachránil pan z Lipé. O této záchraně se žádné prameny nezmiňují. Jelikož jejich první setkání je datováno, až do pozdější doby je toto tvrzení nepravděpodobné.¹³⁰ Je však možné, že se tohoto sněmu pan z Lipé účastnil, jako jeden z významných šlechticů té doby.

Richenza je poté držena v Konrádově domě, kde přebývala. Zajme ji pan Jindřich z Lipé pro její dobro, aby jí nikdo neublížil. On sám to dělá proto, že se do ní zamiloval. Richenze se toto věznění nelíbí a snaží se s pánem z Lipé vyjednávat. Ten jí dokonce nabídne propuštění, když se vzdá výchovy své dcery. Rejčka tuto nabídku zavrhne a rozhodne se utéct sama se svou služebnou Agátou. Pošle dopis Fridrichovi Habsburskému, který obsadil Moravu, aby dostal zpět českou korunu pro Habsburky. Ten jí okamžitě odpoví: „*Milá Alžběto, dám i svůj život v sázku, abych tě z ponižujícího zajetí vysvobodil. Nikdy nedovolím, aby ti ta*

¹²⁸ Zbraslavská kronika. *Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha 1952. Str. 148 - 154

DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II.* Str. 102

ANTONÍN, Robert. Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308. Str. 26

¹²⁹ Zbraslavská kronika. *Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha 1952. Str. 264

¹³⁰ SOVADINA, M.: *Jindřich z Lipé I.: První muž království.* Str. 26 a str. 29

*chátra ublížila. Společně s otcem chystáme útok na Kutnou Horu. Až ji dobudeme, přinutíme samozvaného krále Jindřicha k útěku. I do jeho Korutan už vítězně vtáhla naše vojska, bude muset jít, ať chce nebo ne. A pak nám budou ležet u nohou tak jako před rokem.*¹³¹ Richenza s Agátou a s dcerou Anežkou prchají ke Zderazu, kde na ně čeká zamilovaný Fridrich. Autor správně neopomíjí, že Richenza prchá i se svou malou dcerkou Anežkou. Rejčka během svého pobytu v habsburském ležení udržuje s Fridrichem milostný poměr. Aby nemusela zůstat v Čechách, které ji nemají rády, tak jí Fridrich ukryje do kláštera do Klosterneuburgu nedaleko Vídně, kam ji jezdí navštěvovat. Kniha se tedy přiklání k názoru Šusty, že je toto Richenzino útočiště až u Vídně.¹³² Sem ji jezdí navštěvovat nejen Fridrich, ale také Jan Parricida, který se jí svěří se svou nenávistí ke strýcovi Albrechtovi. Autor se tu zmiňuje o Janovi Paricidovi, který později zavraždí svého strýce Albrechta. Píše tu o tom, že ho Richenza navedla k této vraždě, ale historicky toto setkání není nikde zdokumentováno a je velice nepravděpodobné, že by se tomu tak stalo.

Po zavraždění Albrechta se Fridrich rozhodne uzavřít mír s pány, aby mohl naplnit otcova přání v říši. S uzavřením míru zároveň zajistí Richenzina práva. *„Také bylo určeno o vznešené paní královně Alžbětě, vdově po někdejším českém králi Rudolfovi, že má zůstat při všem majetku a právech bez jakéhokoli omezení, které od krále Václava a krále Rudolfa obdržela, o kterých vlastní listiny a písemnosti nebo jejich vlastnictví jakkoli s dobrým svědomím může dokázat. To vše jí potvrzujeme našimi listinami a listinami zemských pánů, že jí tento majetek navždy zůstane a nikým nesmí být zpochybnován.*¹³³ Tato část je také po faktografické stránce shodně vyložena.¹³⁴

Královna – vdova se přestěhuje do Hradce a postupně se zabydluje. Setká se tu s Jacquesem, který se stane jejím ochráncem. Tento muž je smyšlenkou autora. Je možné a pravděpodobné, že měla Richenza své osobní strážce, ale o žádném z nich se v historických pramenech nedočteme. Situace na českém trůně

¹³¹ POLÁCH, A.: *Richenza. Román o životě královně Alžběty Rejčky* Str. 117

¹³² ANTONÍN, R.: *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308*. Str. 29

¹³³ POLÁCH, A.: *Richenza. Román o životě královně Alžběty Rejčky* Str. 152

Codex iuris municipalis II. Str. 148 – 154, str. 159 - 160

¹³⁴ ANTONÍN, R.: *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308*. Str. 28

se mění a má na něj usednout nový král, Jan Lucemburský, který je oženěn s Eliškou Přemyslovnou.

V Hradci se objeví Jindřich z Lipé, který jde Richenza nabídnout spojenectví nového panovníka. Richenza se uvolí a vpustí vojsko Lucemburka do svých měst. V tu chvíli si Jindřich z Lipé i Richenza uvědomují, že jsou jeden do druhého zamilovaní. Poté, co král Jan dobyl Prahu, si Jindřich z Lipé dobyl Rejččino srdce. Autor se tu opírá o diplomatické materiály a toto spojenectví váže k listině z roku 1310, ve které se král Jan zavazuje vyplatit bývalé královně Elišce Rejčce šest tisíc hřiven pražských grošů, které jí nevyplatil Jindřich Korutanský.¹³⁵

Lásce pana z Lipé a Richenzy nebylo přáno dlouhé trvání. Jindřich z Lipé byl zajat. Zatkнул ho pan Valdek na příkaz krále. Rejčka okamžitě jedná. Shání Jana z Vartenberka, děti Jindřicha z Lipé a všechny, kteří se cítí být ohroženi či poníženi činem pana z Valdeka, aby jí pomohli v boji. V tomto období se Richenza poprvé setkává se syny svého milence, bojí se, jak na ní budou reagovat a byla příjemně překvapena, když jí sdělili, že jsou rádi, že otec po smrti matky není sám. Kniha zmiňuje, že Jindřichova manželka je po smrti. Dle dobových zmínek však jeho manželka žila.¹³⁶

Po jednáních v Hradci, na kterých se sešli mnozí páni, se dohodli, že musí vést válku proti králi, aby si zaručili svá práva a svobody. Během těchto bojů se pokusí Eliška Přemyslovna svou nevlastní matku Richenzu otrávit a pošle na ni i vraha s dýkou. Naštěstí se ani jeden z pokusů nezdaří, a to i díky statečnému činu Jacquese. Rejčce najednou dojde, že i za uvězněním Jindřicha stojí Eliška a její intriky. V historických pramenech nikde není psáno o tom, že by Eliška Přemyslovna chtěla nechat zabít Richenzu.

Richenza se těmto pánů snaží pomoci, a dokonce s panem z Vartenberka rozmlouvá o bojích a taktice k osvobození pana z Lipé. Jenže po smrti Jana z Vartenberka již nemá schopného pomocníka, a tak se musí obrátit s prosbami o pomoc na Petra z Aspeltu. Ten právě přijel ještě s trevírským arcibiskupem, aby se pokusili ve jménu císaře sjednat v Čechách mír.

¹³⁵ *Codex diplomaticus et epistolaris Moravie VI.* Str. 32

¹³⁶ SOVADINA, M.: *Jindřich z Lipé I.*

Jindřich je konečně propuštěn a jednání mohou začít. Mír je uzavřen. Jindřich musí tajně slíbit králi, že se nikdy neožení s Richenzou, aby se nemohl stát českým králem. Na to Jindřich rád přistoupí. Mír byl, i podle historických výpovědí, uzavřen za pomoci arcibiskupů.¹³⁷ Nikde však není zmíněno, že by k Petru z Aspeltu šla Richenza orodovat za propuštění Jindřicha z Lipé.

Po všech těch strastných událostech se Richenza chtěla uchýlit do ústraní, a tak si vybrala pro svůj nový život město Brno. Za svá čtyři věnná města dostala od krále dostatečný obnos, aby v Brně mohla nakoupit pozemky a postavit tam vysněný klášter. Král slíbil, že bude jeho patronem a že převezme záruky zakladatele. Richenza pak žila v Brně s Jindřichem. Oba dva pak byli pochováni v kostele Nanebevzetí Panny Marie. I zde se autor shoduje s historickými prameny zcela přesně.¹³⁸

Knihy je zpracována velice precizně po historické stránce. Autor zde nevynechává žádné důležité události té doby. Snaží se zakomponovat i dění okolo a ne jen život Richenzy. Richenza je tu hodnocena jako kladná postava. Oproti ní se Eliška Přemyslovna jeví jako záporná postava, která se chová jako rozmazlené dítě, později spřádá plány k úkladné vraždě své sokyně. V tomto vnímání Richenzina života je Polách specifický, protože si jako jediný z rozebíraných autorů dovolí psát špatné věci o Přemyslovně. Ostatní o ní píše spíše neutrálně, protože přece jen pochází z významného českého rodu.

5.3 Postava Elišky Rejčky v románu Richenza

Richenza je v této knize hlavní postavou. Je postavou historickou a kladnou. Nedá se říci, že by byla vývojovou postavou, protože i když je tu vidět úsek jejího života, není v něm vidět její dospívání a žádné velké psychologické změny.

V této knize, jako v jediné, je jakýsi pokus o vnější charakteristiku Richenzy. Richenza je štíhlé postavy s plavými vlasy. Je velice oslnivá a neodolatelně krásná. Richenza je vzdělaná žena. Umí číst, jejím oblíbeným

¹³⁷ Tamtéž. Str. 5

¹³⁸ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI.* Str. 133 – 134, č. 176

Květ, J.: *Iluminované rukopisy.* Str. 23.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI. Str. 307 – 309

KUTHAN, J.: *Královna Alžběta Rejčka.* Str. 123

autorem je Dante Alighieri. Umí i několik jazyků, němčinu, latinu, polštinu a později se naučí i francouzštinu.

Richenza se na začátku knihy objevuje jako dospělá žena, která se po porodu svého dítěte musí smířit s tím, že jí umírá milovaný manžel. Bojí se o svůj osud a o osud své čerstvě narozené dcery. Cítí se být v Čechách cizinkou, navíc tu nemá moc přátel. Její nevlastní dcery ji nenávidí, i když ona se snaží se s nimi spřátelit. S nevlastním synem Václavem III. má však dobrý vztah. Po jeho smrti se však cítí ještě více zranitelná a je nedůvěřivá vůči svému okolí. Často se cítí jako figurka, se kterou jenom manipulují a která nemá právo na vlastní život, vlastní vůli a vlastní volbu. To se týká zejména vehnání jí do sňatků, jak s králem Václavem II., tak s Rudolfem Habsburským. Oba tyto muže se však naučila milovat a dokonce se o ně velice bála a jejich smrt ji vždy hluboce ranila.

Richenze velice záleží na vzhledu a snaží se být za všech okolností dokonale upravená, i když jí hrozí smrt, dokáže si vydobýt hezké oblečení na panu Dobešovi tak, aby jí nic nehrozilo.

Richenza je chytrá žena, která si umí poradit v mnoha situacích. Ať už jde o útěk ke Zderazu nebo o taktiku boje či rozhodnutí jít za Petrem z Aspeltu s prosbou o pomoc. Vždy se jí, díky zralému úsudku, podaří dosáhnout svého.

Richenza také umí využívat své krásy. Dokázala oslnit několik mužů od Václava II. počínaje Jindřichem z Lipé konče. Uměla ji využít i pro politické záměry. Uměla jí ovládat jakéhokoli muže ve svém okolí, třeba i krále Jana Lucemburského. Není se čemu divit, že na ni Eliška Přemyslovna žárlila.

Shrnutím postavy Richenzy v této knize je toto. Richenza byla krásná, starostlivá, vzdělaná, bojeschopná a vychytralá žena. Byla velká milovnice umění, krásy i mužů.

6 Lásky královské – Miloš Václav Kratochvíl

6.1 Rozbor knihy

Kniha *Lásky královské* byly napsány Milošem Václavem Kratochvílem (1904 – 1988). Tento autor vystudoval historii a archivnictví na filozofické fakultě Karlovy univerzity. Stal se nejen spisovatele, ale i scénáristou, dramaturgem a profesorem na Filmové fakultě Akademie múzických umění. Jako spisovatel se zaměřoval na psychologickou prózu a na historické romány. Zaměřoval se na biografii historických osobností. Mezi jeho známá díla patří: *Mistr Jan*, *Král obléká halenu*, *Život Jana Amose* a další.

Kniha *Lásky královské* se nezabývá pouze tématem Elišky Rejčky. Je věnovaná i jiným královnám a jejich životním příběhům. V prvním příběhu se setkáváme s Kunhutou Haličskou manželkou Přemysla Otakara II. a matkou Václava II., později ženou Závíše z Falkenštejna. Druhá kapitola pojednává o Elišce Přemyslovně, dceři Václava II., manželce Jana Lucemburského a nevlastní dceři Rejčky. Třetí kapitola píše o Rejčce a je jí věnována značná část a proto mohla být kniha Miloše Václava Kratochvíla zařazena do této práce.

Z hlediska hodnocení románu po stránce formální se zařazuje svou formou do historického románu mimetického. Titul knihy by se mohl zařadit mezi tituly protagonistické, které se vztahují k postavám a jejich roli.¹³⁹ Čtenář si může z názvu odvodit, že se bude jednat o dění na královském dvoře a zřejmě o nějaké lásky. Autor však ponechává volnou představivost čtenáři, aby se mohl dovědět, o jaké lásky se jedná, tak se musí začíst do knihy.

¹³⁹ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Str. 121

6.2 Život Rejčky v Láskách královských

Život Elišky Rejčky je v tomto románu zachycen chronologicky, což čtenářům usnadňuje orientaci v textu i v historickém období, které je tu zaznamenáno.

Začíná vyprávěním o malé Richenze, které zemřela matka v pěti letech. Byla „ubita rozvášněným manželem“.¹⁴⁰ Tento fakt však není dokázán. Ve většině případů se historikové shodují, že Přemysl nechal zabít svou první ženu a ne matku Richenzy.¹⁴¹

„V sedmém pak roce života naší princezny stihl týž osud polského krále Přemysla, jenž byl léta Páně 1294 úkladně zavražděn.“¹⁴² Autor zde píše, že Rejččin otec byl zavražděn již v roce 1294. Zde se projevuje nepřesnost autorovy datace, ve které by měl být správným rokem rok 1296.¹⁴³ Autor není nepřesný pouze v datování, ale i v dalším historickém faktu, že se malé princezny ujímá „druhá žena nebožtíka otce“¹⁴⁴ Markéta Braniborská, což je také historicky nesprávné. Markéta byla až třetí Přemyslovou manželkou, a to po Luitgardě a Rejččině matce Richenze.¹⁴⁵ Markéta s Richenzou odjíždí do Braniborska, kde je jí vyhlédnut ženich Ota Braniborský. Ota ji trápí a zabije jí dokonce i ryšavého kocoura, který se v nehostinném prostředí stal Richenziným přítelem.

Nedlouho poté umírá v horečkách i sám Ota. Autor knihy o Rejččině raném životě vypráví jako o prokletí jdoucí smrti kolem ní, které ji má provázet po celý život. Zdůrazňuje to větou: „Smrt jde v patách stínu malé Rejčky.“¹⁴⁶ Ve dvanácti letech je Rejčka znovu zasnoubena, a to s českým králem Václavem II., ten díky tomuto zasnoubení získá polskou korunu. Pro Richenzu si přijede poselstvo v čele se sedleckým opatem Heinderiechem a Benešem z Vartenberka, zde se autor správně shoduje s prameny ve jménech poslů¹⁴⁷, kteří budoucí českou královnu doprovází do Čech, kde už ji čeká samotný král.

¹⁴⁰ KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Lásky královské: historický román*. Praha, 2000. Str. 161

¹⁴¹ ZEMAN, L. a ZEMAN U. Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky.

¹⁴² KRATOCHVÍL, M.V.: *Lásky královské*. Str. 161

¹⁴³ ZEMAN, L. a U. ZEMAN. Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky. Str. 31

¹⁴⁴ KRATOCHVÍL, M.V.: *Lásky královské*. Str. 161

¹⁴⁵ KUTHAN, J. Královna Alžběta Rejčka. Str. 113-128

¹⁴⁶ KRATOCHVÍL, M.V.: *Lásky královské*. Str. 163

¹⁴⁷ Kronika Zbraslavská=Chronicon Aulae Regie, překlad F. Heřmanský. Str. 208

Když Rejčka přijede do Prahy, tak se koná svatba. Zde se opět autor odchyluje od historických pramenů, jelikož se po jejím příjezdu konaly pouze zasnuby. Samotný svatební obřad byl až po návratu mladé princezny z Budyně nad Ohří roku 1303.¹⁴⁸

Před svatbou se ještě Rejčka setkává se svou budoucí láskou Jindřichem z Lipé. O tomto setkání se dá po historické stránce pouze polemizovat. Je možné, že se setkali už takto brzy. Prameny však jejich setkání datují zhruba až okolo roku 1310.¹⁴⁹

Po svatbě je Rejčka poslána do Budyně nad Ohří, kde se o její výchovu na budoucí královnu stará králova teta Griffiná. Miloš Václav Kratochvíl dělá z těchto dvou žen blízké přítelkyně a zmiňuje i to, že v Griffině mladá princezna mohla vidět vzor. O tom jaký byl skutečně vztah mezi Richenzou a Griffinou se historické prameny nezmiňují a další beletristické knihy se o tomto vztahu vyjadřují jinak (viz další kapitoly práce).

Richenza díky Griffině získala povědomí o všem, co jako budoucí královna a králova manželka potřebuje vědět. Po třech letech se se svou tetou, jak jí začala říkat, musela rozloučit.

Koncem května 1303 byla Rejčka korunována na českou a polskou královnu. Toto datum autor uvádí správně. Podle historických pramenů to bylo 26. května 1303. Prameny však uvádějí, že se zároveň stala i Václavovou ženou.¹⁵⁰ Poté se kniha začíná věnovat životu Rejčky s Václavem. Toto soužití nerozebírá do podrobností, jen se zmiňuje, že se Richenze nelíbí manželský život s Václavem.

Píše o jeho výpravě do Uher pro syna i o jeho bojích s Albrechtem. Díky těmto bojům je Rejčka šťastná, že manžel nebude svou pozornost věnovat jí. „*Vlastně nejdůležitější na tom je, že pan manžel bude plně zaměstnán svými vladařskými starostmi. Teď už věděla, že mu porodí dítě. Tak co by chtěl víc?...*“¹⁵¹ Ani v případě náklonnosti Rejčky ke králi Václavovi není jisté, jaký byl jejich vztah ve

¹⁴⁸ Zbraslavská kronika. *Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha 1952. Str.209

¹⁴⁹ SOVADINA, M. Jindřich z Lipé I. Str. 26 a str. 29

¹⁵⁰ Zbraslavská kronika. *Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha 1952. Str.209

¹⁵¹ KRATOCHVÍL, M. V.: *Lásky královské*. Str. 175

skutečnosti. Opět se v tomto názoru každá rozebíraná beletrie v této práci odlišuje. Naopak Václavův vztah Rejčce byl zřejmě kladný, soudě podle toho jaký vysoký majetek na tu dobu jí ve své závěti odkázal.¹⁵²

Král začíná churavět a souběžně s tím se v Rejčce rodí nový život. V polovině června se jí narodí holčička, její nový spojenec. „*Král Václav, toho jména druhý, pak zemřel šestého dne po narození dcery, kterou ani nespatriil...*“¹⁵³ Je zde správně uvedeno časové rozpětí mezi narozením Václavovy dcery a jeho úmrtím.¹⁵⁴

Poté je zavražděn její nevlastní syn Václav III. (nynější král). Rejčka jeho smrti moc nelituje, protože ji neměl rád, naváděla ho proti ní sama Eliška Přemyslovna, která ji od dětství neměla v lásce.

V dalších bodech vyprávění se kniha shoduje s historickými výpověďmi. Shromáždění pánů, jak českých, tak moravských, si za nového krále zvolilo Jindřicha Korutanského.¹⁵⁵ Císař Albrecht nového krále neuznává, prohlašuje volbu za neplatnou a chce královskou korunu pro svého syna Rudolfa. Po nezdařeném pokusu Elišky Přemyslovny o prosazení nároků Přemysloven na trůn, pošle Rudolf poselstvo s žádostí o Rejččinu ruku. V tomto procesí se objevuje i pán z Lipé, do kterého je Rejčka zamilovaná. Opět je tu z historického hlediska jinak popsáno setkání Rejčky a pana z Lipé, které proběhlo až v pozdější době.¹⁵⁶ Rejčka, po přednesení jejich žádosti, souhlasí se sňatkem s novým českým králem Rudolfem.

Na podzim 1306 se slavila svatba. A nedlouho poté se Rejčka dozvídá, že ke sňatku zřejmě došlo i kvůli jejímu titulu polské královny. Zde se autor opět shoduje s historickými fakty, ty také uvádějí, že jedním z důvodů jejich sňatku bylo Rejččino polské dědictví.¹⁵⁷

Nový král je velice šetrný. Vyplácí hrady a panství pánům zpět za nižší obnosy, což se nelíbí šlechtě na západě Čech, která podporuje dědičná práva

¹⁵² DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D. *Královský dvůr Václava II.* Str. 102

¹⁵³ KRATOCHVÍL, M. V.: *Lásky královské.* Str. 177

¹⁵⁴ CHARVÁTOVÁ, K. *Václav II.: král český a polský.* S. 213 a 215

¹⁵⁵ ANTONÍN, R. *Druhý život českého krále Rudolfa Habsburského.* Str. 37-50.

¹⁵⁶ SOVADINA, M. Jindřich z Lipé I. Str. 26 a str. 29

¹⁵⁷ ŠUSTA, J. *České dějiny dílu II. část 1.* Str. 704

členek přemyslovského rodu. Tento nepokoj se král rozhodl potlačit vojenskou mocí. Zpočátku je výprava úspěšná. Když vojsko začne dobývat poslední město Horažďovice, král onemocní a zemře na úplavici. Král ve svých posledních chvílích myslel na svou ženu a sdělil opatům sedleckému a zbraslavskému svou poslední vůli, aby Rejčka dostala doživotní věno ve výši pěti věnných východočeských měst. Což je shodné s historickými událostmi, ale tato věnná města už jí byla odkázána dříve, a to králem Václavem II., což zde kniha také uvádí, ale nejmenuje města, o která se jedná. Po Rudolfově smrti už je to v knize upřesněno.

Richenza se poté nastěhuje do Hradce Králové a je dokonale šťastná. Jenže její štěstí přeruší Jindřich Korutanský, který ji uvězní v Praze. Z jejího vězení ji osvobodí bratr Rudolfa, Fridrich Sličný. Od historických událostí se tu kniha liší. Rejčka pobývala po smrti svého druhého muže v Praze a pak prchla, před korutanským útlakem. Fridrich ji čekal až u Zderazského kláštera.¹⁵⁸ Autor po útěku Rejčku opět posílá do Hradce, což se opět liší od historických dokladů. Richenza se v dobách bojů skrývala v Klosterneuburgu.¹⁵⁹

Správně autor pokračuje v tom, že Fridrich válku nevyhraje, ale podaří se mu získat alespoň záruku pro Rejčku, že jí zůstane veškerý východočeský majetek.¹⁶⁰

Když je ukončena válka mezi Fridrichem a Jindřichem Korutanským, šlechta zjistí, že se jim vláda nového krále nelíbí a sjedná sňatek Elišky Přemyslovny s Janem Lucemburským. Rejčka stojí stranou tohoto dění, jen je zklamaná, že tuto svatbu zařídil pan z Lipé, který se jí líbí čím dál tím víc. Jestli svatbu zařizoval přímo pan z Lipé, není historicky jisté, ale z hlediska toho, že mu král Jindřich Korutanský nepomohl ze zajetí měšťanů¹⁶¹, se dá vyvozovat, že se Jindřich z Lipé postavil do odboje proti němu a pomáhal Elišce Přemyslovně dosáhnout českého trůnu.

¹⁵⁸ ANTONÍN, Robert. Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308.Str.25

¹⁵⁹ Tamtéž. Str. 29

¹⁶⁰ ANTONÍN, Robert. Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308.str.28

¹⁶¹ SOVADINA, Miloslav. *Jindřich z Lipé I.: První muž království*. Str. 15

Jednoho dne Jindřich z Lipé navštíví Rejčku v jejím sídle. Z náhodných návštěv se stanou pravidelné a tito dva lidé se začnou sbližovat, až se do sebe zamilují.

Roku 1315 jede pán z Lipé do Prahy, kde je zajat bez jediného vysvětlení. Rejčka si dává dohromady jedno s druhým a klade jeho zatčení za vinu i Elišce Přemyslovně, která byla jistě pohoršená, že se pán z Lipé dal dohromady s její sokyní. Kniha zde rozebírá jednotlivé body, které zřejmě přispěly ke špatné pověsti Rejčky u královny. Jedním z nich je i to, že Rejčka má poměr s Jindřichem z Lipé, který je vdovec a *tak se prohřešuje proti památce své zvěčnělé ženy*.¹⁶² Zde se autor mylí v tom, že manželka Jindřicha z Lipé Scholastika zemřela. Dle historických výpovědí během jeho poměru s Rejčkou stále žila.¹⁶³ Zřejmě i proto se Rejčka a pán z Lipé nemohli vzít.

Rejčka po zajetí svého milého podniká české panstvo proti králi a poměry se vyhrocují. Věci nepomůže ani odjezd panovníka ze země za dalším dobrodružstvím. Doma v Čechách začne válka, která nekončí ani návratem krále a ani propuštěním Jindřicha z Lipé z vězení. *„Trvá ještě velmi dlouho, než se vzbouřená hladina domácího života utiší. A snad největší zásluhu na to má netrpělivost krále Jana, který nemá chuť ani čas tak dlouho se zdržovat doma. Jen co sežene od usmířených pánů nějaké peníze.“*¹⁶⁴

Rejčka má po válce konečně doma svého pána z Lipé, ale to netrvá dlouho, protože se Jindřich zdržuje více v Praze než u ní. Stal se věrným rádcem Jana Lucemburského. Jindřich se vrací na Hradec, až když král odkryje spiknutí své ženy Elišky.

Po úspěšných jednáních s králem pán z Lipé odchází s královnou vdovou do ústraní, a to do Brna. Král Jan jim vyplácí věnná města a Jindřicha jmenuje moravským zemským hejtmanem. Ti dva spolu pak prožijí zbytek života v Brně. Dokonce se i zmiňuje o tom, že se Rejčka na sklonku života (a po Jindřichově smrti) věnuje zakladatelské činnosti.

¹⁶² KRATOCHVÍL, M. V.: *Lásky královské*. Str. 213

¹⁶³ SOVADINA, M. Jindřich z Lipé I.

¹⁶⁴ KRATOCHVÍL, M. V.: *Lásky královské*. Str. 214

V knize chybí několik pasáží z Rejččina života, které by mohly děj a Rejččin život trochu více přiblížit. Román se nezmiňuje o tom, že Richenza přijala při svatbě své nové jméno Eliška. Je možné, že autor tím čtenáře nechtěl zbytečně mást. Nezmiňuje tu však ani jméno Rejččiny a Václavovy dcery Anežky. Celkově jí v knize není věnován žádný prostor. Přitom Anežka pro Rejčku znamenala velice mnoho a byla zapojena i do jejích a Jindřichových plánů proti Přemyslovně. Zasloužila by si proto, aby byla do příběhu zapojena více, než jen zmínkou o svém narození.

Také vysvětlení počátku vztahu Rejčky a pana z Lipé je poněkud stručné, ale o tom se nezmiňují ani historické prameny, což dává to autorovi jistou míru svobodného psaní. Proto možná autor píše o setkání Rejčky s Jindřichem už při její svatbě s králem Václavem.

V knize je také hodně zestručněna válka mezi šlechtou a králem Janem Lucemburským. Zkracuje i řešení tohoto konfliktu, do kterého byla zapojena Rejčka i sám římský císař a jeho rádci.¹⁶⁵

Autor také vůbec nepíše o Rejččině životě v Hradci, ve kterém strávila velkou část svého života a byla díky tomu také nazývána „hradeckou královnou“. Působila zde jako donátorka a mecenáška.

Je zřejmé, že autor, nechtěl vyprávění příliš prodlužovat, proto také vynechal různé pasáže z Rejččina života. Především dva příběhy v knize jsou zhruba stejně dlouhé jako tento, i když příběh Elišky Přemyslovny je o něco delší.

Podle autorova psaní by se však dalo říci, že spíše stranil Elišce Přemyslovně. Sice z jeho projevu není Rejčka vnímána jako záporná postava, ale po srovnání těchto dvou příběhů, dvou pozoruhodných osobností je zřejmé komu M. V. Kratochvíl stranil více.

¹⁶⁵ BOBKOVÁ, L.: *Velké Dějiny Zemí koruny české*. Str. 55

6.3 Postava Rejčky v Láskách královských

Rejčka je jednou z hlavních postav *Lásek královských*. Je to postava vnímána pozitivně. Občas s ní čtenář soucítí pro její špatný osud. Je to postava historická a vývojová.¹⁶⁶

Z počátku působí Rejčka jako děvčátko se smutným životem. Je to dítě, kterému umírají všichni blízcí, matka, otec, ryšavý kocourek, kterého si oblíbila na dvoře u své macechy. Je vystrašená z nového cizího světa a snaží se marně dětským rozumem pochopit všechno dění a umírání kolem sebe. Je to bojácné dítě, které se snaží najít bezpečné místo. „*Smrt jde v patách stínu mladičké Rejčky.*“¹⁶⁷

V jejích dvanácti letech se jí ujme král český. Z Rejčky se stává nezkušená manželka, která musí být u Griffiny na Budyni vychována pro budoucí kralování. Tady je však Rejčka uvolněná a může si tu stále užívat jakési volné dětství, i když je do toho zapojena výchova budoucí královny. Postupně se z dítky proměňuje v ženu. Během manželství s Václavem se Rejčka naučí být samostatná a je ráda, že její manžel je zaměstnán více vladařskými starostmi než manželskými. Z Richenzy se po pár letech stává matka a zároveň jí umírá první manžel. Díky radosti z narozené dcerky Rejčka ani nevnímá smrt manžela jako něco zásadního a nešťastného. Nevnímá ani změnu potom: „*...byla královnou – není královnou. Je v tom nějaký rozdíl?... Necítí ho proto, že se nikdy necítila doopravdy královnou*“¹⁶⁸

Z Rejčky se po králově smrti stává svobodná žena, která není nikým a ničím omezovaná. Začíná si uvědomovat své mládí a svou krásu. „*Navenek je veselá, bezstarostná.*“¹⁶⁹ Bohužel pro ni se musí opět zapojit do politického dění a tím ztrácí svou svobodu. Je vehnána do nového manželství s Rudlofem Habsburským. Při jednání o sňatku se projevuje Rejččina nezralost, bláhovost a zamilovanost, když si na chvíli představuje a myslí, že jí jde žádat o ruku pan z Lipé sám za sebe. Rejččina uražená pýcha, kterou pocituje vůči šlechtě, zejména vůči pánovi

¹⁶⁶ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Str. 217 - 230

¹⁶⁷ KRATOCHVÍL, M. V.: *Lásky královské*. Str. 164

¹⁶⁸ Tamtéž. Str. 178

¹⁶⁹ KRATOCHVÍL, M. V.: *Lásky královské*. Str. 181

z Lipé, se projevuje po svatbě, když Rudolfovi sama řekne, že by některým pánům „...nedala ani groš; zasluhují spíš karabáč – zvláště někteří“¹⁷⁰. Rejčka, ač byla v lásce zklamaná, se snaží být šťastná se svým novým manželem. Vysvětluje si to jako rozumná žena, vyvázla z manželství se starším, nemocným mužem, zbavila se pokořujícího postavení královny – vdovy, má mladého muže, který ji miluje, a ona sama je stále krásná.¹⁷¹ Jdoucí smrt okolo ní se jí však opět nevyhne a umírá jí i druhý manžel Rudolf. Rejčka je zprávou o králově smrti skutečně zaskočená a opravdu toho lituje. Poté se přestěhuje do Hradce, ve kterém se cítí v bezpečí od všech politických intrik, od kterých se chce držet co nejdále.

To se jí nepodaří, je uvězněna, ale její šarm a vystupování okouzluje každého žalárníka. Díky těmto svým „zbraním“, které využívá, se dovídá informace od dvora. Po vysvobození nebere na nikoho ohledy a mstí se pomocí Habsburků svým věznilům. V mírovém období se Rejčka zase obklopuje krásou a radostí, na kterých rozhodně nešetří a svůj dvůr proměňuje ve středisko pro různé umělce. Ráda se stará o svůj dvůr a lid, vyzařuje mnoha praktickými a rozumnými nápady.

Po nějaké době za Rejčkou začne jezdit pan z Lipé a z ní se stává zamilovaná žena, která je ochotná vyvolat válku, aby zachránila svého milovaného muže, je ochotná se mstít všem, kteří chtějí zničit její štěstí. Její boj se vyplatil a ona pak může žít šťastně s panem z Lipé v Brně. Po jeho smrti se cítí velice opuštěná a začne přispívat „na zrod pamětihodných děl“¹⁷².

Shrnutím osobnosti Rejčky v *Láskách královských* je toto. Z bázlivé a plaché dívky se stává žena, která se během let proměňuje v samostatnou a schopnou osobnost. Je to žena, která projevuje cit pro umění. Umí být zamilovaná a šťastná, ale zároveň se umí mstít a bojovat za svou víru a lásku.

¹⁷⁰ Tamtéž. Str. 188

¹⁷¹ Tamtéž. Str. 187

¹⁷² KRATOCHVÍL, M. V.: *Lásky královské*. Str. 221

7 Královna Eliška Rejčka – František Nežžil

7.1 Rozbor knihy

Knihu Královna Eliška Rejčka napsal František Nežžil (1907 – 1995). František Nežžil vystudoval pedagogickou fakultu v Brně. Byl český básník, romanopisec, autor knih pro mládež, ale působil jako archivář a redaktor. Napsal mnoho historických románů např. Trýzeň slávy (1972), Ohnivou jeseň (1973) a Zlomenou pečeť (1976), které se zabývají dobou posledních Přemyslovců. Těmto románům předcházela román o ženě, která je spojena s životem posledních Přemyslovců. Román se jmenuje Královna Eliška Rejčka (1968).

Tato kniha se řadí do historického románu mimetického. Už z tematického, protagonistického titulu se čtenář dozví, že román bude vyprávět o životě Elišky Rejčky, která se podílela na dramatických zvratech své doby. Vedle Rejčky zde vystupují i jiné postavy jak historické (např. Václav III., Eliška Přemyslovna, Jindřich z Lipé a další), tak fiktivní, které doplňují děj příběhu.¹⁷³

7.2 Život Rejčky v románu Královna Eliška Rejčka

Tato kniha zaznamenává události chronologicky, jak jdou po sobě. Občas se objeví nějaká retrospektivní vzpomínka. Autor začíná děj v době, kdy umírá král Václav II a jeho mladičká žena Rejčka mu rodí dceru.

Během porodních bolestí se Rejčce zdá sen o tom, že král Václav nechal zavraždit jejího otce. V této myšlence ji podporuje i vévodkyně Alžběta Lechnická, která se o ni stará v její těžké hodině. V žádných historických pramenech není prokázáno, že by se nějak Václav podílel na vraždě Přemysla Velkopolského. Jeho zavraždění se přisuzuje braniborským markrabatům nebo velkopolským velmožům.¹⁷⁴ Je však možné, že mohl Václav jeho vraždu podporovat finančně, protože si dělal nároky na polskou korunu, kterou měl

¹⁷³ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Str. 239
PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Str. 122

¹⁷⁴ ZEMAN, L. a U. ZEMAN. *Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky*. Str. 31
DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana. *Královský dvůr Václava II*. Str. 53
MELICHAR, V. *Dějiny Polska*. Praha: Svoboda, 1975. Str. 78

Přemysl. Je tu i zmínka o předešlém zasnoubení Rejčky s Otou Braniborským. Autor tu zařazuje jejich zasnoubení do doby, kdy Rejčku macecha Markéta převezla po smrti otce do Braniborska. Někteří historikové se však domnívají, že k tomu zasnoubení došlo ještě za života Přemysla.¹⁷⁵

O Rejčku se také v její těžké hodině stará i Griffina, které byla Rejčka svěřena na tři roky do péče.¹⁷⁶ Autor zpočátku nevysvětluje, proč u ní Rejčka byla. Pak zmíní, že Griffinu Václav povolal, aby Rejčku vychovala a připravila na manželství. Je tu vidět, že mezi sebou měly tyto dvě ženy dobrý vztah. Rejčka ji dokonce nechala dělat kmotru své čerstvě narozené dceři Anežce. Tento literární motiv nenachází oporu v pramenech.

Mezitím král Václav umírá a potřebuje ulevit svému svědomí. Setkává se na svém smrtelném loži se svou někdejší milenkou Anežkou Švábskou, aby jí vyčinił, že o něm šíří lži a chce se s ní kát před opatem z jejich společných hříchů.

Král si pak nechá zavolat svého syna, kterému klade na srdce, aby vládl vlídně a prozíravě. Nakonec nechá sepsat závěť, ve které myslí i na svou druhou choť Elišku Rejčku. Zanechává jí dvacet tisíc hřiven stříbra vdovského věna na pěti východočeských městech. Kniha se tu správně zmiňuje o výši majetku, který Rejčka zdědila, ale existence závěti je jen literární konstrukt.¹⁷⁷

Richenza mu zatím porodí krásnou dceru Anežku. Když se trochu z porodu zotaví, jde za svým manželem. Král jí řekne, že má o ni strach, bojí se, co s ní bude po jeho smrti. Rejčka ho uklidňuje, že to zvládne. „*Nejsem nuzná královna. Přinesla jsem Přemyslovcům Velkopolské království.*“¹⁷⁸ Král o několik dní později umírá.

Po smrti krále na trůn nastoupí jeho syn Václav III. Ten se má oženit s Violou Těšínskou. Kvůli tomu vznikne malý spor mezi Václavem a Rejčkou. Rejčka Violu neuznává jako dědičku Polska a stejně tak to vnímá i polská šlechta, která se začne stavět králi Václavovi III. na odpor. Zde se autor vyjadřuje, že by mohla Rejčka nějak zasahovat do dění v Polsku. V pramenech se žádné zmínky o tomto

¹⁷⁵ ZEMAN, L. a ZEMAN, U. *Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky*. Str.30

¹⁷⁶ NEUŽIL, František. *Královna Eliška Rejčka*. 1. vyd. Brno: Blok, 1968, 346 s. Str. 15

¹⁷⁷ DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ, D. *Královský dvůr Václava II*. Str. 102

CHARVÁTOVÁ, K.: *Eliška Rejčka a její partner Jindřich z Lipé*. Str. 188

CHARVÁTOVÁ, K. *Václav II.: král český a polský*. Str. 215

¹⁷⁸ NEUŽIL, F.: *Královna Eliška Rejčka*. Str. 42

zásahu neobjevují. Toto spojení je nepravděpodobné, protože Rejčka vlastnila hmotné statky v Čechách a posléze v okolí Brna. Kdyby chtěla více bojovat za Polsko, mohla by tam utéci.

Rejčka se snaží ze svého nevlastního syna před jeho tažením dostat své vdovské věno. Václav jí nechá vyplatit jen část a Jindřich z Lipé jí má sehnat vhodné obydlí v Praze. Díky tomu se Jindřich z Lipé setkává s Rejčkou. K bližšímu setkání s největší pravděpodobností historicky došlo až později, a to roku 1310.¹⁷⁹

Král Václav III. táhne do Polska, aby si šlechtu podrobil. Vládu nad svou zemí prozatím svěřuje svému švagrovi Jindřichovi Korutanskému. Václav je na cestě do Polska zavražděn.

Rejčce zprávu o králově smrti donese oděnc z Jindřicha z Lipé, který se před výpravou u Richenzy zastavil, aby získal její požehnání a přání všeho dobrého při válečném tažení. Rejčka to však považovala za urážku, protože jel bojovat proti její zemi. Zprávu o králově smrti však přijala Griffina místo Rejčky. Autor tu Griffinu zapojuje do dění okolo Richenzy velice často, ale z historie je známo, že se u Rejčky zdržovala pouze ty tři roky, které Richenza trávila na Budyni.

Po smrti krále se Richenza rozhodne zapojit se do dalších jednání o osudu českých zemí, a to s pomocí Jindřicha z Lipé. Na královský stolec se po několika rokováních dostává Jindřich Korutanský, ale nároky si dělá i Albrecht Habsburský, protože z českých zemí se stává odumřelé říšské léno.

Albrecht chce na trůn dosadit svého syna Rudolfa. Ten jedná s českými pány o sňatku s některou z Přemysloven, ale výběr je složitý. Anna Přemyslovna má za muže Jindřicha Korutanského, Markéta Boleslava Lechnického. Zbývá jen Eliška. Jenže je to složitější, protože jejich matka Guta a otec Albrechta byli sourozenci.¹⁸⁰ Volba nakonec padne na královnu - vdovu Rejčku. Je k ní vysláno poselstvo a ona se sňatkem, po dlouhém přemýšlení a rozmlouvání s Griffinou, souhlasí. Rudolf je zvolen českým králem. Ne všichni čeští páni souhlasili s touto volbou. Nový král má proti sobě odbojné pány na jihozápadě země. Tak se rozhodne k vojenskému tažení. Mezitím, co on jede do války, Rejčka jede navštívit svá věnná města v ozbrojeném doprovodu pana z Lipé. Historie se

¹⁷⁹ SOVADINA, M.: *Jindřich z Lipé I.: První muž království*. Str. 26 a str. 29

¹⁸⁰ NEUŽIL, F.: *Královna Eliška Rejčka*. Str. 108

nezmiňuje, že by Rejčka vyhledávala město Hradec ještě za života svého druhého manžela. Je však možné, že svá věnná města občas jela navštívit.

Krále však zastihne krutá nemoc, úplavice, a umírá u Horažďovic. Rejčka pro jeho smrt opravdu trpěla.

Po smrti krále začala nová jednání o to, kdo se stane českým králem. Šlechta si zvolila do svého čela opět Jindřicha Korutanského, i když padlo i jméno Fridricha Habsburského jako dědice po Rudolfovi. Této nové volby se účastnila i samotná Rejčka a byl při ní zabit pan Tobiáš, který stál na straně Habsburků a královny Rejčky. Zde se autor shoduje s výpovědí historických pramenů. Královna vdova opravdu byla svědkem zavraždění pana Tobiáše při volbě nového krále.¹⁸¹

Po nové volbě je Richenza držena na Hradě jako korutanský vězeň, ale za pomoci švagra Fridricha a své služebné Jolanty se jí podaří uprchnout i s dcerou Anežkou do ležení Habsburků. Autor se tu opírá o historické prameny, které uvádějí, že Rejčka utekla z Prahy díky pomoci Fridricha.¹⁸² Rejčka pak poskytne Habsburkům pomoc svých pěti věnných měst. Habsburkové však boj prohrají.

Poté rovnou autor přeskakuje k vládě Jana Lucemburského. Úplně vynechává to, jak se dostane Jan Lucemburský do Čech a ke královské koruně. Pouze správně podle historických pramenů zmiňuje, že v roce 1310 vstupuje do českého království po boku osmnáctileté manželky Elišky Přemyslovny Jan Lucemburský.¹⁸³

Moc Jindřicha z Lipé stoupala a pro radu se u něj obracela i Rejčka, která již pobývala v Hradci, ve kterém začala stavět chrám svatého Ducha. K tvrzení, že tento chrám začala stavět Rejčka, se začíná přidávat i historiografie, která tuto výstavbu dříve řadila do pozdější doby.¹⁸⁴

Díky panu z Lipé Rejčka získala potvrzení svého vdovského věna od nového krále Jana. Chtěla poradit, za koho má provdat svou dceru Anežku. Jindřich jí navrhl Jindřicha Javorského, kterého si nakonec Anežka vezme. Autor se tu

¹⁸¹ *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae*, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha, 1952. Str.264

¹⁸² ANTONÍN, R.: *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306-1308*. Str. 25

¹⁸³ NEUŽIL, F.: *Královna Eliška Rejčka*. Str. 185

¹⁸⁴ KUTHAN, J.: *Královna Alžběta Rejčka*. Str. 117

přiklání k historickým pramenům, ze kterých je zřejmé, že v té době měl již Jindřich z Lipé s Rejčkou vztah a že naplánovali tento sňatek spolu jako pár.¹⁸⁵

Královi se však vzrůstající moc Jindřicha z Lipé protiví a nechá ho zatknout. Vězní ho pak na hradě Týřově.

Velké části šlechty se toto jednání krále nelíbí, tak povstane. Podporuje je i Richenza a její věnná města. Nakonec se Rejčka musí za Jindřicha přimluvit i u arcibiskupa Petra z Aspeltu. V žádných pramenech se neuvádí, že by Rejčka orodovala za propuštění pana z Lipé.

Král Jan nakonec ustoupí tlaku jak ze strany arcibiskupů (Petra z Aspeltu a Balduina), tak ze strany odbojné šlechty a Jindřicha z Lipé propustí. Ten po nějaké době jede do Hradce, aby Rejčce poděkoval za pomoc při jeho osvobození. A zde se poprvé začne projevovat jejich vzájemná náklonnost.

Ale v Richenze se nahromadila zlost proti nevlastní dceři a nestačí jí jako pomsta propuštění Jindřicha z Lipé. Boje mezi šlechtou a králem však neustanou a král se musí smluvit na míru se šlechtou. V Brně, ve kterém se Rejčka účastnila bojů po boku Jindřicha z Lipé, se však zamilovala do krále Jana. Proto využije vlivu Jindřicha z Lipé, prodá králi věnná města a nastěhuje se do Prahy. Chce být na blízku, jak králi, tak Jindřichovi. Zde autor nechává prostor své fantazii. Podle výpovědí diplomatických i narativních pramenů došlo k přesunu na Moravu přímo.¹⁸⁶

Rejčka se vmísí do života královského páru a začne si románek se samotným Janem Lucemburským. V tomto bodě se autor mýlí. Je možné, že Jan cítil nějakou náklonnost ke královně vdově. Rejčka si ho naklonila zřejmě finančními prostředky, díky kterým byl král jejím velkým dlužníkem. Rejčka se v tomto období stýkala Rejčka s Jindřichem z Lipé.

Králův vztah k Rejčce později ochladl, kvůli rozpínavosti Rejččina zetě, tak ji nechal poslat na Moravu s nově ustanoveným hejtmanem Jindřichem z Lipé. Zde se konečně projeví Rejččin a Jindřichův cit jednoho k druhému. Autor se

¹⁸⁵ SOVADINA, M. *Jindřich z Lipé I.: První muž království, dokončení*. Str. 7

¹⁸⁶ VÍTOVÁ, Jana. *Majetkové poměry královny Elišky Rejčky*. Str. 20

SOVADINA, M. *Jindřich z Lipé I.: První muž království, dokončení*. Str. 16

domnívá, že k sobě vzplanuli tito dva lidé až v takto pozdní době, což je velice nepravděpodobné. Jejich vztah trval už delší dobu. Rejčka se dokonce odhodlala i v době, kdy byl pan z Lipé na cestách, navštívit jeho manželku, aby si s ní promluvila. Ta ji však vyhnala. O tomto setkání se také historické prameny nezmiňují. Rejčka se nakonec rozhodne v Brně vystavět chrám a klášter, aby odčinila své hříchy, které během svého života napáchala. Díky pomoci Jindřicha dostane další statky a prostředky od krále a dílo se jí podaří dokončit.

S Jindřichem pak dožije v Brně. Po jeho smrti se vydá na cestu pro svaté ostatky se svou dcerou Anežkou. Autor se tu opírá o historické prameny. Rejčka ve svém sbírání navštívila Porýní, kde získala svaté relikvie např. ostatky sv. Gereona Kolínského nebo nádobku s olejem, který vytekl z kostí sv. Kateřiny.¹⁸⁷

V knize byly vynechány podrobnosti o Rejččině dětství. Autor zřejmě nechtěl čtenáře zatěžovat touto dobou a zkrátil ji do pouhých vzpomínek a útržků v textu. Stejně tak, jako doba jejího přijetí do Čech, svatba, korunovace a přejmenování na Alžbětu, ani jedno tu není zmíněno.

Chybí tu také řešení sporu mezi Jindřichem Korutanským a Fridrichem Sličným, ke kterému došlo po Rudolfově smrti. Rovnou autor začne vyprávět o novém králi Janovi Lucemburskému, což je škoda, protože to nevytváří dojem kontinuity a ve čtenáři neznalém doby to vzbuzuje zmatek. Těžko si spojí, jak byl na trůn dosazen nový vládce. Není jisté, proč autor vynechal tuto část, je možné, že čtenáře nechtěl více zamotávat do politických sporů a že se chtěl více opírat o rovinu vztahovou. Je také možné, že František Neužil nepovažoval tuto část jako adekvátní pro životní události Rejčky.

Z historických výpovědí nic důležitého nechybí, spíš jsou zde věci navíc, které s historickými prameny vůbec nekorespondují, jako například vztah Rejčky a krále Jana nebo pozdní vzplanutí lásky mezi Jindřichem z Lipé a Rejčkou.

¹⁸⁷ VÍTOVÁ, J. *Majetkové poměry královny Elišky Rejčky*. Str.16

7.3 Postava Rejčky v románu Královna Eliška Rejčka

Královna Eliška Rejčka je tu jednou z hlavních postav. Je to postava historická a kladná. Na čtenáře však může působit různě. V určitých pasážích se jeví pozitivně a budí v něm sympatie. Například když se snaží vybudovat nový chrám a klášter nebo, když se postaví v boji za Jindřicha z Lipé proti králi a královně. Naopak v některých částech se může zdát velice nesympatickou postavou. Na příklad když si začne románek se samotným králem Janem Lucemburským, čímž ubližuje své nevlastní dceři Elišce Přemyslovně.

Richenza je tu zpočátku popisována jako slabá žena při porodu, která velice trpí. Je to mladá žena, která umí být neústupnou, tvrdou. Je velice pyšná a hrdá, občas se chová povýšeně.

Je to žena, která bojuje za svá práva. Třeba o své dědictví u krále Václava III. Dalším důkazem o její bojovnosti je i část v knize kdy si královna jde vybrat koně a ozbrojí se mečem a nabídne Albrechtovi svá věnná města.¹⁸⁸

Často se v knize Richenza projevuje jako pomstychtivá žena, která nepřeje své nevlastní dceři nic dobrého. Nejprve si vezme na její úkor Rudolfa. Potom proti ní bojuje na straně Jindřicha z Lipé a poštvé proti ní i jejího manžela Jana.

Je to velice krásná žena, která si umí podmanit každého muže, kterého chce získat na svou stranu. Svě největší lásce Jindřichovi z Lipé dlouho odolává. Nakonec se zamiluje a dožije s ním v ústraní.

¹⁸⁸ NEUŽIL, F.: Královna Eliška Rejčka. Str. 178

8 Závěr

Předkládaná práce se zaměřila na to, jaký předkládá obraz Elišky Rejčky česká beletrie. Náhledu na tuto historickou postavu bylo docíleno komparací románů s historickými prameny a odbornou literaturou. U každého textu byla také posouzena věrnost s dobovými reáliemi a utvořena charakteristika zkoumané postavy.

Na Elišku Rejčku je ve většině analyzovaných románů nahlíženo pozitivně a je hodnocena velice kladně. Jediný František Neuzil ji popisuje nelichotivě a občas se v jeho knize projevuje jako arogantní, mstivá žena, které nezáleží na pocitech ostatních a která se stará pouze sama o sebe. Ve zbylých románech je popisována jako ušlechtilá, chytrá a krásná žena, která těchto vlastností umí využívat ve svůj prospěch. Je to žena, která miluje umění. Umí bojovat za své cíle a umí prosazovat své priority.

Ne všechny romány se zaměřují na její ranou část života (rozuměno část života od narození po svatbu s Václavem II.). Tou se zabývají pouze dva romány a to román Miloše Václava Kratochvíla a román Ludmily Vaňkové. Každý z těchto dvou románů ranou část jejího života vnímá odlišně. Kratochvíl na ni pohlíží jako na část života, která jí odnímá všechny její blízké, matku, otce a snoubence Otu. Chápe Rejččiny ztráty jako prokletí, které ji bude pronásledovat v celém jejím životě. Vaňková na rozdíl od Kratochvíla vnímá tuto etapu jako součást běhu Rejččina života. Vidí ji jako část, která zapadá do biografického vyprávění o historické postavě, i když je to napsáno románovou formou. Ostatní autoři se k jejímu ranému věku vyjadřují pouze retrospektivně.

Rozdílný pohled mají jednotliví autoři na vztah mezi Rejčkou a Václavem. Václava, podle většiny předkládaných románů velice miluje i přes jejich věkový rozdíl. Pouze jediný román, ve kterém se projevuje jejich vztah negativněji, je román Miloše Václava Kratochvíla. V jeho knize Rejčka neprojevuje žádné city po smrti svého muže. Autor to však zjemňuje tím, že připisuje Rejččinu apatičnost k euforii z narození dítěte, která popírá pocit ztráty.

Náklonnost ke druhému manželovi Rudolfovi je ve všech románech popisována obdobně. I když je Rejčka do tohoto sňatku dohnána českými pány a

svou špatnou situací, vždy se do Rudolfa zamiluje a podporuje ho po celou dobu jejich manželství, i když ta doba nebyla příliš dlouhá.

Rejččin vztah s Jindřichem z Lipé je také ve většině z předkládaných románů hodnocen totožně, vždy se do Jindřicha zamiluje a dokáže za něj bojovat, i když proti ní stojí královské vojsko. Autoři se pouze liší v době, kdy se měli tito dva lidé setkat a odlišují se v tom, jak začal jejich vztah. Například v knize Františka Neuzila jejich vztah začal sice již v brzkém období Rejččina života, ale až v době, kdy se přestěhovala do Brna, se začal projevovat zcela.

V žádném z románů se nezmiňuje a neprojevuje její vřelý vztah k dceři Anežce. Vždy je pouze řečeno, že s ní prchá z Prahy do habsburského tábora. Nejvíce by se dal tušit jejich blízký vztah v knize H. Whitton, ve které se píše o sjednání Anežčina sňatku s Jindřichem Javorským.

Odlíšné může být i vnímání postavy z pohledu ženského či mužského. Díky tomu, že se práce zabývá třemi autory a dvěma autorkami, je možné srovnat tento pohled. Ženy se více zaměřují na romantickou stránku textu. Historická fakta jsou odsunuta do pozadí. Autorky protežují především lásku mezi Jindřichem a Rejčkou. Mužští autoři se více zaměřují na historická fakta. Láska není prožívána tak jako u ženských autorek. V textu mužských autorů je více vidět zaměření na tehdejší politiku a její praktičnost. Oproti tomu ženské autorky nechávají Rejčku jednat z citového popudu.

Je zajímavé, že jediný absolvent oboru Historie Miloš Václav Kratochvíl má v textu historické nepřesnosti a jeho kniha se jeví historicky nepřesná.

Co se týče srovnání románů se Zbraslavskou kronikou, tak většina autorů románů hodnotí Elišku Rejčku pozitivně, oproti Petru Žitavskému. Ten ji podle vlastních kritérií postavil do protikladu k ctnostným královnám Gutě Habsburské (první žena Václava II.) a Elišce Přemyslovně. Rejčce připsal podíl na účasti konfliktu mezi českou šlechtou a Habsburky hlavně na základě spolupráce s věnnými městy Rejčky. Jeho negativní posouzení této ženy mohlo být vytvořeno i na základě rozdílných politických postojů Rejčky a Elišky Přemyslovny. Také titulováním Rejčky snižoval její postavení, mnohdy byl titul opomíjený nebo nepronášený se všemi patřičnostmi. Díky dochovaným diplomatickým materiálům

je také evidentní, že se Eliška Rejčka zapojovala do politického dění a nemohla být tedy opomíjena. Ale s obměnami doby na tuto postavu nahlíželi historici různými úhly pohledů. Pověštinou byla popisována negativně a to zřejmě z důvodu její spojitosti s Habsburky, kteří u nás na přelomu 19. a 20. století byli posuzováni záporně. S postupem času však začala být Rejčka vnímána neutrálně a s ohledem na období, kdy byly romány napsány (druhá polovina 20. století) je možné se domnívat, že většina autorů čerpala z nových historických poznatků a nenechali se ovlivňovat jiným pohledem a spoléhali se na svůj vlastní úsudek a pohled na postavu Elišky Rejčky.

9 Seznam literatury

9.1 Prameny

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI - VII, Josef Chytil (ed.), Brunae, 1854 - 1858.

Codex iuris municipalis II, Jaromír Čelakovský (ed.), Pragae, 1895.

Codex juris Bohemici II/1, JIREČEK, Hermenegild (ed.), Pragae: Grégr, 1896.

Fontes rerum Bohemicarum IV, Emler, Josef (ed.), Praha 1884.

Petra Žitavského kronika zbraslavská, in: *Fontes rerum Bohemicarum IV*, Josef Emler(ed.), Pragae, 1884.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II - III, Josef Emler (ed.),Pragae, 1882 - 1890.

Rýmovaná kronika česká, in: *Fontes rerum Bohemicarum III*, Josef Jireček – Josef. Emler (edd.), Pragae, 1882.

Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae, překlad Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha, 1976.

Ottokars Österreichische Reimchronik, in: *Monumenta Germaniae Historica.Deutsche Chroniken V/1, 2*, Joseph Seemüller (ed.), Hannover, 1890–1893.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Lásky královské: historický román*. Praha: Motto, 2000.

NEUŽIL, František. *Královna Eliška Rejčka*. Brno: Blok, 1968.

POLÁCH, Antonín. *Richenza: román o životě královny Alžběty Rejčky*. Praha: Rybka Publishers, 2004.

VAŇKOVÁ, Ludmila. *Žena pro třetího krále*. Praha: Svět v obrazech, 1991.

VAŇKOVÁ, Ludmila. *Žena pro třetího krále: královna Richenza*. Praha: Šulc a spol., 1996.

WHITTON, Hana. *Hrdost do vínku: souboj královen o českou korunu: román*. Frýdek-Místek: Alpress, 2010.

9.2 Literatura

ANTONÍN, Robert. Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306 – 1308. In *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308 – 2008: Historická tradice v dějinách města. Od chrámu ke katedrále. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové*, ed. Jiří Štěpán. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2009, s- 17 -31.

ANTONÍN, Robert. Druhý život českého krále Rudolfa Habsburského ve světě českých kronik. In: *Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historických věd, 2011, s. 37 -50

ANTONÍN, Robert. *Zahraniční politika krále Václava II. v letech 1283-1300*. Brno: Matice moravská, 2009.

BAUER, Jan. *Podivné konce českých panovnic*. Třebíč: Akcent, 2008³.

BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Nadá PROFANTOVÁ, Petr ČORNEJ, Lenka BOBKOVÁ, Antonín KLIMEK, Michael BOROVIČKA a Pavel BĚLINA. *Velké dějiny země koruny české*. Praha: Paseka, 1999.

BOBKOVÁ, Lenka. Český král a hrabě lucemburský Jan. In: SMAHEL, Franišek, BOBKOVÁ, Lenka (eds.). *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 13 -38

ČAPKA, František. *Dějiny země Koruny české v datech*. Praha: Libri, 1999.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana. *Královský dvůr Václava II*. České Budějovice: Veduta, 2011.

FELCMAN, Ondřej a MUSIL, František. *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2009.

FRIEDLOVÁ, Jitka. *Obraz Elišky Rejčky v historiografii*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

GALÍK, Josef. *Česká literatura po roce 1945 : 1969-1988*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1989.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Eliška Rejčka a její partner Jindřich z Lipé*. In: SMAHEL, Franišek, BOBKOVÁ, Lenka (eds.). *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Václav II.: král český a polský*. Praha: Vyšehrad, 2007.

KUTHAN, Jiří. *Královna Alžběta Rejčka*. In: ŠTĚPÁN, Jiří. *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308-2008: historická tradice v dějinách města, od chrámu ke katedrále : sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2009, s. 113-128.

KVĚT, Jan. *Iluminované rukopisy královny Rejčky: Příspěvek k dějinám české knižní malby ve století XIV*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1931.

MELICHAR, Václav. *Dějiny Polska*. Praha: Svoboda, 1975.

MOCNÁ, Dagmar a PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004.

MUSIL, František. *Hradec Králové, Eliška Rejčka a rok 1308*. In: ŠTĚPÁN, Jiří. *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308 – 2008: Historická tradice v dějinách města. Od chrámu ke katedrále. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové*, ed. Jiří Štěpán. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2009. s. 11-16.

NOVOTNÝ, Václav. *Kronika Zbraslavská. Otisk úvodu k čes. překladu*, Praha, 1905.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Jíloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007³.

SOVADINA, Miloslav. *Jindřich z Lipé I.: zvláštní otisk z Časopisu Matice moravské roč. 120 (2001), 121 (2002) a 122 (2003)*. Brno: Matice moravská, 2005.

- SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296 – 1346*. Praha: Svoboda, 1994.
- SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat: (Jan Lucemburský 1296 – 1346)*. Praha: Panorama, 1982.
- STLOUKAL, Karel. *Královna Rejčka*, In: *Královny, kněžny a velké ženy české*, Karel Stloukal (ed.), Praha 1940, s. 97-106
- ŠRÁMEK, Josef. *Eliška Rejčka, paní věnných měst (1288 – 1335)*. *Chrudimské vlastivědné listy*, 2008, roč. 17, č. 5, s. 17 – 19.
- ŠUSTA, Josef. *Poslední Přemyslovci a jejich dědictví, 1300-1308*. Praha: Argo, 2001².
- ŠUSTA, Josef. *Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. *České dějiny II*, Praha: J. Laichter, 1935.
- VÍTOVÁ, Jana. *Majetkové poměry královny Elišky Rejčky*. Bakalářská práce. Ústav pomocných věd historických a archivnictví - Filozofická fakulta. Brno, 2010.
- ZEMAN, Leoš, ZEMAN, Ulla. *Kdo byla matka královny Alžběty Rejčky*. In: *Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis*. Opava: : Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historických věd, 2011, s. 13 – 36.
- ŽEMLIČKA, Josef. *Století posledních Přemyslovců: český stát a společnost ve 13. století*. Praha: Panorama, 1986.